

Ibraniylaroqa

«Ibraniylaroqa yeziloqan məktup» •••• Hudaning Ooqli pərixtilərdin üstündür

¹ Huda burunkı zamanlarda ata-bowilaroqa pəyoqəmbərlər arkilik türküm-türküm boyiqə wə nuroqun yollar bilən söz kılqan bolup, ■

² muxu ahirkı künlərdə bolsa bizgə Ooqli arkilik səzlidi. U Ooqlini pütkül məwjudatning mirashori kılıp bekətkən, Uning arkilik kainatlarni yaratqan. ■ ■

³ U Hudaning xan-xəripidin parlıqan nur, Uning əyniyitining ipadisidur, U qüdrətlik söz-kalami bilən pütkül kainattiki məwjudatni öz ornida turquzuwatqan bolup, U gunahlarıni tazilax hizmitini ada kılqandın keyin, ərxtiki xanuxəwkət igisinin ong yenida olturdi. ■ ■

■ **1:1 «türküm-türküm boyiqə»** — yaki «nuroqun qetım» yaki «nuroqun ipadilər bilən». ■ **1:2 «muxu ahirkı künlərdə bolsa»** — «ahirkı künlər» Injil boyiqə «ahirkı zamanlar»,

Əysaning dunyaqə kelixi bilən baxlanqan. Muxu yərdə bu ibarə «muxu künləning ahirida» (yəni, pəyoqəmbərlər insanlaroqa söz yətküzgən künləning ahirida) degən səzlər bilən ipadilini. **«Ooqli arkilik»** — grek tilida «Ooql arkilik». **«U Ooqlini pütkül məwjudatning mirashori kılıp bekətkən, Uning arkilik kainatlarni yaratqan»** — muxu yərdə «Ooqli» degən grek ilida pəkət «Ooql» bilən ipadilini. ■ **1:2** Yar. 1:3; Zəb. 33:6; Mat. 21:38; Yuh. 1:3; Əf. 3:9; Kol. 1:16. ■ **1:3 «U gunahlarıni tazilax hizmitini ada kılqandın keyin»** — kəp

kona kəqürülmilərdə «U yaloquz əzi gunahlarıni tazilax hizmitini ada kılqandın keyin» deyilidi. ■ **1:3** 2Kor. 4:4; Fil. 2:6; Kol. 1:15.

⁴ Xuningdök, U pərixtilərdin kəp üstün nam-mərtiwigə miras bolup, ulardın xunqə yüksək turdi. ■

⁵ Qünki Huda *mukəddəs yazmilarda* pərixtilərninğ kəyşisiqə: «Sən Mening Oqlumdursən, bügün Mən Seni tuqdurum», wə yənə: «Mən Uningoqa Ata bolimən, Umu Manga Oqlul bolidu» degənidi? ■ ■

⁶ Uning üstigə, U Özining tunjisini yər yüzigə əwətkəndə, «Barlıq pərixtilər Uningoqa səjdə kılsun» degən. ■ ■

⁷ U pərixtilər toqruluk: —
«U pərixtilirini xamallar,

■ 1:4 «U (Oqlul) pərixtilərdin kəp üstün nam-mərtiwigə miras bolup, ulardın xunqə yüksək turdi» — təwəndiki 5-ayəttə U aloqan nam-mərtiwining «Oqlul» ikənliki kərünidu.

■ 1:5 «Sən Mening Oqlumdursən, bügün Mən Seni tuqdurum»... «Mən Uningoqa Ata bolimən, Umu Manga Oqlul bolidu» — birinqi bexarət Əysaning Məriyəmdin atisiz tuquluxini kərsitidu, «Zəb.» 2:7din elinoqan; ikkinqi bexarət «2Sam.» 7:14, «1Tar.» 17:13din elinoqan. ■ 1:5 2Sam. 7:14; 1Tar. 17:13, 22:10; Zəb. 2:7; Ros. 13:33; İbr. 5:5.

■ 1:6 «U Özining tunjisini yər yüzigə əwətkəndə...» — grek tilida muxu yərdiki «tunji» adəttə «tunji tuquloqan bala»ni kərsitidu. Səzning toluq mənisi «Zəb.» 89:27də wə «Kol.» 1:16-17-ayəttə kərülidu; demək, Məsih: (1) pütün aləm iqidə əng yukiri orunda turidu; (2) aləmdin burun boləqan; (3) bəlkim aləmgə ohxax «yaritiloqan» əməs, bəlkı əsli Huda Atisi bilən billə məwjut boləqan. Yənə bir tərəptin, «Hudaning tunjisi» degən səz Məsihtin keyin (wə Uning arkilik) Hudaning kəp baxqə oqlul pərzəntliri bolidioqanlıqini kərsitidu (2:10ni kərüng). «yər yüzigə əwətkəndə» — grek tilida «yər yüzigə elip baxlıoqanda...». «Barlıq pərixtilər Uningoqa səjdə kılsun» — «Qan.» 32:43 wə «Zəb.» 97:7ni kərüng. «Luka» 2:13-14 wə «Zəb.» 132:7-9nimu kərüng. ■ 1:6 Zəb. 97:7; Qan. 32:43; Luka 2:8-14

Hizmatkarlarini ot yalkuni qilidu», degənidi; ■ ■
8 lekin Oqli həkķidə bolsa Uningo mundak
degən: —

«Sening təhting, i Huda, əbədil'əbədliktur;
Sening padixahlığindiki xahanə hasang
adalətning hasisidir. ■ ■

9 Sən həkķaniyətni sөyüp, rəzillikkə nəprətinip
kəlgənsən;

Xunga Huda, yəni Sening Hudaying Seni
həmrəhliringdin üstün kilip xadlik meyi bilən
məsih kildi». ■ ■

10 Huda Oqlioq yənə mundak degən: —

«Sən, i Rəb, həmmidin burun zeminning ulini
salding,

Asmanlarni bolsa kolliring yasioqandur; ■ ■

11 Ular yok bolup ketidu,

Lekin Sən mənggü turisən;

■ 1:7 «U pərixtilirini xamallar, hizmatkarlarini ot yalkuni
qilidu» — «Zəb.» 104:4. Grek tilida «xamal» wə «roh»
ohxax bir söz bilən ipadilinidu. ■ 1:7 Zəb. 104:4 ■ 1:8
«lekin Oqli həkķidə bolsa uningoa mundak degən» —
«Oqli» grek tilida «Oqlul». «Sening təhting, i Huda...» —
okurməngə xu enikki, bu sözlər Padixahning Əzigə eytilidu.
■ 1:8 Zəb. 45:6 ■ 1:9 «... Sən həkķaniyətni sөyüp,
rəzillikkə nəprətinip kəlgənsən; xunga Huda, yəni Sening
Hudaying Seni həmrəhliringdin üstün kilip xadlik meyi
bilən məsih kildi» — (8-9-ayət) «Zəb.» 45:6-7. «Məsih kiliş»
yaki «məsihlimək» toqruluk «Zəbur» 2-küydiki izahatlarni wə
«Təbirlər»ni kərüng. ■ 1:9 Zəb. 45:6, 7 ■ 1:10 «Sən, i
Rəb, həmmidin burun zeminning ulini salding, asmanlarni
bolsa kolliring yasioqandur...» — Huda bu ayəttə Əz Oqlini
«Rəb» dəp, Uning Əzi bilən bir ikənlikini, Yaratquqimu ikənlikini
kərsitidu. «Kol.» 1:15-17-ayətlərgə qaralsun. ■ 1:10 Zəb.
102:25-27

Ularning hëmmisi kiyimdëk konirap ketidu; ■
 12 Sën ularni ton këbi yögäp köyisën,
 Xunda ular kiyim-keqäk yënggüxlëngëndäk
 yënggüxlinidu.
 Birak Sën mënggü özgërmigüqidursën,
 Yilliringning tamami yökür». ■ ■

13 Yënë, U qaysibir përixtigë: —
 «Mën Sëning düxmënliringni tëhtipëring
 këlmioquqë,
 Mening ong yenimda olturisën» — degënidid? ■ ■
 14 Xundak ikën, përixtilëarning hëmmisi pëkët
 nijatka miraslik këlidioqanlar üqün hizmët
 këlixkë Huda tëripidin ëwätilgën hizmëtqi
 rohlar ëmësmu? ■

2

Nijatka sël qarimaslik

■ 1:11 Yëx. 51:6; 2Pet. 3:7,10. ■ 1:12 «...
 Sën ularni ton këbi yögäp köyisën, xunda ular kiyim-keqäk yënggüxlëngëndäk yënggüxlinidu. Birak Sën mënggü özgërmigüqidursën, yilliringning tamami yökür» — (10-12-ayët) «Zëb.» 102:25-27. Huda yënë Öz Oqqlining mënggülik Hudalik tëbiitini kërsitidu. ■ 1:12 Zëb. 102:25-27 ■ 1:13 «Mën Sëning düxmënliringni tëhtipëring këlmioquqë, Mening ong yenimda olturisën» — «Zëb.» 110:2. ■ 1:13 Zëb. 110:1; Ros. 2:34; 1Kor. 15:25; Əf. 1:20; İbr. 10:12. ■ 1:14 «Xundak ikën, përixtilëarning hëmmisi pëkët nijatka miraslik këlidioqanlar üqün hizmët këlixkë (Huda tëripidin) ëwätilgën hizmëtqi rohlar ëmësmu?» — demisëkmü 1-bab, 4-14-ayëtlëarning mëksiti, Oqqlning hëmmë përixtilërdin këp üstünlükini kërsitix üqündur.

¹ Bu səwəbtin, allıqandak yol bilən *həqikiy yoldin* teyilip kətməslikimiz üqün, angliqan həqikətlərgə tehimu etibar kılıxımız lazim.

² Qünki pərixtilər arkilik yətküzülgən söz-kalamning turaklık ikənliki ispatlanıqan həmdə uningğa hər bir boysunmaslık wə itaətsizlik kılıx tegixlik jazağa tartilidiqan yərdə, ■ ■

³ xunqə uluq kütquzux-nijatka etibar bərmisək, biz qandakmu *jazadin* keqip kutulalaymiz?! Qünki bu nijatning həwiri dəsleptə Rəb arkilik ukturuloqan, həm uning həklikini biwasitə angliqanlarmu bizgə təstikliqan; ■

⁴ uning üstigə Huda bexarətlik alamətlər, karamətlər wə hər hil küdrətlik məjizilər arkilik, xundakla Öz iradisi boyıqə Muxəddəs Rohning ata kılıqan iltipatliri bilən tənq buningğa guwahlık bərgən. ■

Insanlarni xan-xərəp yolioğa baxliouqi Nijatkar — «Zəbur» 8-küy toqruluk

⁵ Biz dəwatқан kəlgüsi dunyani Huda pərixtilərnıng baxkıruxioğa ötküzüp bərgini yok;

⁶ bəlki bu həqtə *muxəddəs yazmilarning* bir yeridə birəylən mundaq guwahlık bərgəndur:

«*I Huda, insan degən nemidi, Sən uni seqinidikənsən?*»

■ **2:2 «pərixtilər arkilik yətküzülgən söz-kalam»** — Musa pəyoqəmbərgə yətküzülgən Təwrat qanunini kərsitidu. ■ **2:2** Yar. 19:17,26; Qan. 27:26; Ros. 7:53; Gal. 3:19. ■ **2:3** Mat. 4:17; Mar. 1:14; Ibr. 12:25. ■ **2:4** Mar. 16:20; Ros. 14:3; 19:11.

Adəm balisi nemidi,

Sən uning yenioq kelip yoklaydikənsən? ▢

⁷ Qünki Sən uning ornini pərixtilərninɡkidin azoqinə təwən bekitkənsən,

Sən uningqə xan-xərəp wə xəhrətlərnəni taj qilip kiydürdüngsən;

Uni qolung yasioqanlarnəni idarə kilixkə tikliding;

■ ▢

⁸ Sən barlik məwjudatlarnəni uning puti astida boysunduroqansən».

Əmdi «barlik məwjudatlarnəni uning puti astida boysunduroqansən» deɡini, heqkandək nərsə uningqə boysunmaslikkə kaldurulmioqan, deɡənliktur.

Birək, həcirqə məwjudatlarninɡ həmmisiningla uningqə boysunoqanlikini tehi kərməywətimiz. ▢

⁹ Ləkin biz üqün pərixtilərdin «azoqinə wəkit təwən qilinqan», ölüm azablırini tartkanlikü üqün həcir xan-xərəp wə hərmət taji kiydürülgən Əysəni kərgüqi bolduk; qünki U Hudəninɡ mehir-xəpkiti bilən həmməylən üqün ölümninɡ təmini tetidi. ■ ▢

¹⁰ Qünki pütkül məwjudatlar Əzi üqünmu həm Əzi arkilikmu məwjut bolup turuwatqan Hudəqə nisbətən, nuroqun oqullarnəni xan-

▢ 2:6 Zəb. 8:4 ▢ 2:7 «Sən uning ornini pərixtilərninɡkidin azoqinə təwən bekitkənsən,...» — yaki «Sən uning ornini pərixtilərninɡkidin azrak wəkitlə təwən bekitkənsən,...». «**uni qolung yasioqanlarnəni idarə kilixkə tikliding**» — bəzi kənə kəqürmilərdə muxu səzlər tepilməydu. ▢ 2:7 Zəb. 8:5-6 ▢ 2:8 Zəb. 8:8; Mat. 28:18; 1Kor. 15:27; Əf. 1:22. ▢ 2:9 «**həmməylən üqün**» — yaki «barlik xəy'ilər üqün». ▢ 2:9 Zəb. 8:5; Ros. 2:33; Fil. 2:7, 8.

xərəpkə baxlıoqanda, ularning nijatining yol baxlıoquqisini azab-okubətlər arkilik kamalətkə yətküzüxkə layik kəldi. ■

¹¹ Qünki pak-mukəddəs Kiloquqi bilən pak-mukəddəs kilinoqanlarning həmmisi dərwəkə ohxax Birsidin kəlgəndur; xuning bilən U ularni «kərindax» deyixtin nomus kilmaydu. ■ ■

¹² Huddi U *Hudaqə (mukəddəs yazmilarda yeziloqandək)*:

«Namingni kərindaxliriməqə jakarlaymən, Jamaət iqidə Seni nahxilarda küyləymən» degən. ■ ■

¹³ U yənə: «Mən sanga tayinimən» wə «Kəranglar, mana Mən bu yərdə Huda Manga

■ **2:10 «Hudaqə nisbətən, nuroqun oqullarni xan-xərəpkə baxlıoqanda...»** —İnjilda «Hudaning oqul pərzəntliri» daim ər həm kız-ayal etiqaqılarni öz iqigə alidu. **«Qünki pütkül məwjudatlar Əzi üqünmu həm Əzi arkilikmu məwjut bolup turuwatqan Hudaqə nisbətən, nuroqun oqullarni xan-xərəpkə baxlıoqanda, ularning nijatining yol baxlıoquqisini azab-okubətlər arkilik kamalətkə yətküzüxkə layik kəldi»** — bu muhim wə sirlik ayət toqruluk «qoxumqə söz»imizdə yənə tohtilimiz. ■ **2:11**

«Qünki pak-mukəddəs Kiloquqi bilən pak-mukəddəs kilinoqanlarning həmmisi dərwəkə ohxax Birsidin kəlgəndur; xuning bilən U ularni «kərindax» deyixtin nomus kilmaydu» — muxu ayəttiki «pak kiloquqi» Əysa Məsihni, «pak kilinoqanlar» U qutkuzoqanlarni, «Birsidin kəlgən» Huda'Atidin kəlgənni kərsitidu, əlwəttə. Əysa Məsih Əzi qutkuzoqanlarni «kərindaxlirim» dəp ataydu. ■ **2:11** Ros. 17:26. ■ **2:12 «Namingni kərindaxliriməqə jakarlaymən, jamaət iqidə seni nahxilarda küyləymən»** — «Zəb.» 22:22 («Zəb.» 18:49, 40:9nimu kərüng). ■ **2:12** Zəb. 22:22; 18:49, 40:9

ata qiloqan pərzəntlər bilən billə» degən. ■ ■

¹⁴ Pərzəntlər bolsa ət bilən qəndin tənlik boləqəqə, Ooqlu *xu pərzəntlərləningkigə* ohxaxla ət wə qəndin tənlik boldi. Bundak kilixtiki məxsət, U ölüm arkilik ölüm hokukini tutqan Iblisning küqini bikar kilip, ■ ■

¹⁵ əmür boyi ölüm qorqunqidin kullukqə tutuloqanlarning həmmisini azadlikqə qikirix üqün idi. ■

¹⁶ Qünki U dər wəqə pərixtilərgə əməs, bəlki İbrahimning əwladliriqə tutixidu; ■

¹⁷ Xuning üqün, U Hudaqə ait ixlarda rəhimdil wə sadik bax kahin boluxi üqün, həlkning gunahlrining kəqürüm kurbanlikini berəlixü üqün, U hər jəhəttin qerindaxliriqə ohxax kilinixi kerək idi. ■

■ **2:13 «Mən sanga tayinimən» ... «Qaranglar, mana Mən bu yərdə Huda Manga ata qiloqan pərzəntlər bilən billə»** — Təwrat, «Yəx.» 8:17-18. «U» — Məsihni kərsitidu. U Yəxaya pəyoqəmbər arkilik ixtin aldin'ala bəxarət bərgən.

■ **2:13** Yəx. 8:17,18. ■ **2:14 «... U ölüm arkilik ölüm hokukini tutqan Iblisning küqini bikar kilip...»** — «ölüm hokukini tutqan Iblis» — gər qə Xəytan insanlarni biwasitə həlak qilalmisimu, birək insanlarni gunah kilixqə azdurux arkilik mənggülik ölüm qə elip baridu. Azduruxning aqiwiti gunah, gunahning aqiwiti bolsa mənggülik ölumdur. ■ **2:14** Yəx. 25:8; Hox. 13:14; Yuh. 1:14; 1Kor. 15:54; Fil. 2:7; 2Tim. 1:10. ■ **2:15** Rim. 8:15. ■ **2:16 «Qünki U dər wəqə pərixtilərgə əməs, bəlki İbrahimning əwladliriqə tutixidu»** — Təwrat «Yəx.» 41:7-9ni kəring. «İbrahimning əwladliriqə tutixidu» — grek tilida bu sez (1) Məsihning (İbrahimqə ohxax, eti qad qiloqan) insanlarni yərdəm qoli bilən tutup qutkuzidiloqanlıq; (2) bularni qutkuzux üqün Məsihning ular bilən ziq munasiwəttə bolup, Özimu «ət wə qəndin boləqan bir tən»də boluxini kərsitidu.

■ **2:17** Fil. 2:7; İbr. 4:15.

18 Qünki Өzi sinaklarni Өz bexidin kəqürüp, azab-okubət qəkkən boləaqqa, U sinaklarğa duq kəlgənlərgimu yardım berələydu. ▣

3

Ooql Musa pəyoğəmbərdin üstün

¹ Xundak ikən, əy mukəddəs kərindaxlar, ərxtin boləan qakirikka ortak nesip boləanlar, özimiz etirap kiləan Rosul wə Bax Kəhin, yəni Əysağa kəngül koyup karanglar. ▣

² Huddi Musa pəyoğəmbər Hudaning pütün ailisidə hizmət kiləanda Hudağa sadik boləandək, umu özini təyinləp hizmətkə Kəyoquqığa sadik boldi. ▣ ▣

³ Lekin əyni bərpa kiləuqi əzi bərpa kiləan əydimmu artuk xəhrətkə sazawər boləinidək, Umu Musadin artuk xan-xərəpkə layıqtur.

⁴ Qünki həmmə əyning bərpa kiləuqisi bardur; lekin pütün məwjudatning bərpa kiləuqisi bolsa Hudadur. ▣

⁵ Musa bolsa hizmətkar salahiyyiti bilən Hudaning pütün ailisidə sadiklik bilən keyinki

▣ 2:18 Ibr. 4:15,16. ▣ 3:1 Ibr. 4:14; 6:20; 8:1; 9:11.

▣ 3:2 «Musa pəyoğəmbər Hudaning pütün ailisidə hizmət kiləanda Hudağa sadik boləandək...» — «Hudaning... ailisi» sözmusez təjimişi «Hudaning ... əyi» bolup, Musa pəyoğəmbər zamanida bu söz arkilik Israil həlki kəzdə tutuləanidi. Əysa kəlgəndin keyin pütün etiqadqılar jamaiti kəzdə tutulidiəan boləan. ▣ 3:2 Qəl. 12:7. ▣ 3:4 2Kor. 5:17,18; Əf. 2:10.

axkarilini dioqan ixlaroqa guwahlik berix hizmitini qilogan. ■ ■

⁶ Lekin Məsih bolsa Hudaning aillisigə Oqul salahiyiti bilən həküm süridu; wə əgər biz jasaritimiz wə ümidimizdin bologan iptiharlikni ahirqiqə qing tutsaq, dərwxə Hudaning axu aillisigə təwə bologan bolimiz. ■

Zəbur, 95-küy — Etikadsizlik həqqidə ağahlandırux

⁷ Xunga, mukəddəs yazmilarda Mukəddəs Rohning deginidək, Bүgün, əgər silər Hudaning awazini anglisanglar, ■

⁸ Əyni qaqlarda Uni qəzəpləndürüp, qəlbayawanda Uni sinioqan künidikidək, Yürikinglarni kattik kılmanglar! ■

⁹ Mana xu yərdə ata-bowiliringlar Meni sinidi, ispatlidi həm Mening qiloganlırimni kırık yıl kərüp kəlgənidi.

¹⁰ Mən xu dəwərdin bizar bolup: —

«Bular kənglidə daim adaxkanlar, Mening yollirimni həq bilip yətmigən.

¹¹ Xunga Mən qəzəplinip kəsəm iqip: —

■ **3:5 «Musa bolsa hizmətkar salahiyiti bilən Hudaning pütүн aillisidə sadiklik bilən keyinki axkarilini dioqan ixlaroqa guwahlik berix hizmitini qilogan»** — Musa pəyoqəmbərnin (Hudaning ailisi iqidə bologan) hizmiti kəp jəhətlərdə Məsih arkilik bolidioqan nijatni aldin'ala kərsitixni öz iqigə aloqan. «Qəl.» 12:7ni kərüng. ■ **3:5** Qan. 18:15,18. ■ **3:6** Rim. 5:2; 1Kor. 3:16; 6:19; 2Kor. 6:16; 1Pet. 2:5. ■ **3:7** Zəb. 95:7; İbr. 4:7. ■ **3:8** Mis. 17:2.

«Ular Mening aramlikimoq ƙet'iy kirmaydu» dedim». ■ ■

¹² Əmdi ƙerindaxlar, heqƙaysinglarda yaman niyətlik wə etikadsiz ƙəlb bolmisun, xundakla uning mænggü hayat Hudadin yüz ərüməslikigə ƙəngül bəlünglar;

¹³ pəƙət «bügün»la bolidikən, heqƙaysinglar gunahning azduruxliri bilən ƙənglünglarning ƙattiklaxmasliƙi üqün hər küni bir-biringlarni jekilənglar. ■

¹⁴ Dəsləptiki hatirjəmlikimizni ahirqiqə qing tutsakla, dər wəƙə Məsih bilən xerik boloqan bolimiz.

¹⁵ Yukirida eytiləninidək: —

«Bügün, əgər silər *Hudaning* awazini anglisanglar,

Əyni qaoqlarda *Uni* oqəzəpləndürgən künidikidək,

Yürikinglarni ƙattik ƙilmanglar!» ■

■ **3:11 «Xunga Mən oqəzəplinip ƙəsəm iqip: — «Ular Mening aramlikimoq ƙet'iy kirmaydu» dedim» — «Zəb.»**

95:7-11. «Mening aramlikim» — birinƙidin Huda Israillaroq wədə bərgən Ƙanaan (Pələstin) zeminini ƙərsitidu. Misirdin qikip qəl-bayawanda ƙirik yil sərsan bolup yürəgən bir əwlad Israillar itaətsizlik ƙilip u zeminə ƙirmigən. İkkinƙidin, xundakla əng muhimi, «aramlik» bolsa, pəƙət zeminni əməs, bəlki Hudaning panahi, yetəƙqilici həm xəpƙiti astida yaxaxni öz iqigə alidu (4-babnimu ƙərüng). ■ **3:11** Qəl. 14:21-23; Ƙan. 1:34; Zəb. 95:7-11. ■ **3:13 «pəƙət «bügün»la bolidikən, heqƙaysinglar gunahning azduruxliri bilən ƙənglünglarning ƙattiklaxmasliƙi üqün hər küni bir-biringlarni jekilənglar»** — bu ayəttiki «bügün» yukirida nəƙil ƙəltürülgən «Zəbur» 95-küydiki səz, əlwəttə. ■ **3:15** Ibr. 3:7.

¹⁶ (Əmdi Uning awazini anglap turup, Uni qəzəpləndürgənlər kimlər idi? Musa pəyoqəmbərnəng yetəkqilikidə Misirdin *kutulup* qıkkən axu *Israillarning* həmmisi əməsmu?)

¹⁷ U kırık yıl kimlərgə qəzəpləndi? Yənıla xu gunah ötküzüp, yikilip jəsətliri qəldə kələqanlaroqə əməsmu? ■ ■

¹⁸ Xundakla U kimlərgə Öz aramlıqimoqə kət'iy kirməysilər dəp kəsəm kildi? Özigə itaət qilmioqanlarni əməsmu? ■

¹⁹ Xunga bulardin kərüwalalaymizki, ularning *aramlıqqa* kirməsliki etikadsizliki tüpəylidin idi).

4

Hudaning aramlıki həkqidiki wadə

¹ Əmdi Uning aramlıqioqə kirip bəhrimən bolux toqrisidiki wədisi *bizgə* qalduruləqəndin keyin, aranglardiki birərsiningmu uning nesiwisidin quxüp kəlixidin qorkunqta ehtiyat kılayli.

² Qünki hux həwər huddi *qəldiki Israillaroqə* anglitiləqəndək bizlərgimu anglitildi. Ləkin ularning anglioqanliri etikad bilən

■ **3:17** «U kırık yıl kimlərgə qəzəpləndi? Yənıla xu gunah ötküzüp, yikilip jəsətliri qəldə kələqanlaroqə əməsmu?» — «Qəl.» 14:29, 32ni kərüng. ■ **3:17** Qəl. 14:36; Zəb. 106:26; 1Kor. 10:10; Yəh. 5. ■ **3:18** Qan. 1:34.

yuqurulmioqanliktin, söz-kalamning ularoq
heqkandak paydisi bolmioqanidi. ■

³ Qünki bu aramlıqqa kirgənlər bolsa — etikad
kıloqan bizlərmiz. Huddi Hudaning eytkinidək:
«Xunga mən qəzəplinip kəsəm iqip: —
«Ular Mening aramlıqımoq kət'iy kirməydu —
degən».

Hudaning əməlliri bolsa dunya apiridə
boləqandila həmmisi tamamlanoqanidi; ■

⁴ qünki yaritilixning yəttinqi küni həqkidə
mukəddəs yazmilarning bir yeridə mundaq dey-
ilgən: «Yəttinqi küni kəlgəndə, Huda həmmə
əməlliridin aram aldi». ■ ■

⁵ Yənə kelip yukirida eytiləqandək Huda:
«Ular Mening aramlıqımoq kət'iy kirməydu»
degənidi. ■ ■

⁶ Buningdin kərünərlikki, Hudaning aramlıqıoq
kirələydiqanlar bar, əmma uning toqrisidiki
hux həwərnı awwal anglioqanlar itaətsizlik

■ 4:2 «Qünki hux həwər huddi qəldiki Israillaroq an-
glitiloqandək bizlərgimu anglitildi» — «qəldiki Israillaroq»
grek tilida «ularoq» deyilidu. Bu ayəttiki «hux həwər» Hu-
daning aramlıqını alahidə kəzdə tutidu. ■ 4:3 Zəb. 95:11

■ 4:4 «Yəttinqi küni kəlgəndə, Huda həmmə əməlliridin
aram aldi» — «Yar.» 2:2. ■ 4:4 Yar. 2:2; Mis. 20:11;
31:17. ■ 4:5 «Yənə kelip yukirida eytiləqandək Huda:

«Ular Mening aramlıqımoq kət'iy kirməydu» degənidi»
— muəllip, gərqə qəldə kəzgən Israillar itaətsizliki tüpəylidin
«Hudaning aramlıqı»oq kirmigən bolsimu, kirix yoli tehiqə oquq
ikənlikini kərsitidu. ■ 4:5 Zəb. 95:11

qiloqanliki üqün, uningqa kirəlmidi. ■

⁷ Xuning üqün, Huda ənə xu *aramlik tooqrisida* uzak waqittin keyinki məlum bir künni «bügün» dəp bekitip, Dawut *pəyoqəmbər* arkilik yənə xundak eytkən: —

«Bügün uning awazini anglisanglar,
Yürikinglarni kattik kılmanglar!» ■

⁸ Əgər Yəxua *pəyoqəmbər Israillarni* aramlikqa kirgüzgən bolsa idi, Huda keyin yənə bir *aramlik* küni tooqruluk demigən bolatti. ■

⁹ Kışkisi, xabat künidiki bir aramlik Hudaning həlkini kütməktə. ■

¹⁰ Qünki Hudaning aramlikioqa kirgüqilər huddi Huda «Əz əməl-ixliridin aram aloqan»dək, əzlirining ixliridin aram alidu. ■

¹¹ Xunga heqkaysimizning ənə xu *Israillardək*

■ **4:6 «uning tooqrisidiki hux həwərnı awwal anglioqanlar»** — demək, Hudaning aramlikı tooqruluk hux həwər anglioqanlar; qəl-bayawanda kezip yürgən Israillarnı kərsitidu. ■ **4:7 Zəb. 95:7-8; İbr. 3:7.** ■ **4:8 «Əgər Yəxua pəyoqəmbər Israillarnı aramlikqa kirgüzgən bolsa idi, Huda keyin yənə bir aramlik küni tooqruluk demigən bolatti»** — Yəxua pəyoqəmbər Musa pəyoqəmbərnıng izbasarı bolup, u İsrail həlkini Huda wədə bərgən zeminoqa baxlap baroqan. «Qan.» 3:20, 25:19, «Yəxua» 1:15nimu kərüng. ■ **4:9 «Kışkisi, xabat künidiki bir aramlik Hudaning həlkini kütməktə»** — «xabat küni» yəttinqi küni, yəni Huda aram aloqan küni wə Əz Yəhüdiy həlkiqə bekitkən «dəm elix küni» idi. ■ **4:10 «Qünki Hudaning aramlikioqa kirgüqilər huddi Huda «Əz əməl-ixliridin aram aloqan»dək, əzlirining ixliridin aram alidu»** — bu intayın muhım ayət üstidə həm «Hudaning aramlikı» tooqruluk «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz.

itaətsizlik kılğan hālitidə yikilip qüxməsliki üqün, hər birimiz bu aramlıqğa kirixkə intiləyli.

¹² Qünki Hudaning söz-kalami janlıktur wə küqkə igidur; hətta jan bilən rohni, yilik bilən boqumlarni bir-biridin ayriwetəligüdək dərjide, hər kəndək qox bislik kiliqtin ittiktur; kəlbdeki oy-pikir wə arzu-niyətlərnin üstidin həküm qıqarəuqidur. ■

¹³ Uning aldida heqkəndək məwjudat qayip əməstur; bəlki bizdin hesab Aloquqining kəzliri aldida həmmə ix oquq-axkaridur. ■

Bax kahinimiz Əysa Məsih

¹⁴ Xundək bolənikən, xundəkla ərx-asmanlardin etüp qıqқан uluq Bax Qahinimiz, yəni Hudaning Oqlı Əysa bolənikən, biz etirap kılğan etikadimizda qing turayli. ■

¹⁵ Qünki bizgə təyinləngən bax kahinimiz aji-zliklirimizə qəsdəxlik kilmioquqi əməs, bəlki bizgə ohxax hər hil əzdurux-sinəqlərqə duq kəlgən, ləkin gunah sadir kiliq bəkmioquqidur. ■

¹⁶ Xunga yürikimiz tok hālda rəhim-xəpəkətkə erixix wə yərdəmgə ehtiyajlik wəktimizda xapaət tepix üqün mehir-xəpəkət *ayan kılinoquqi* təhtkə yekinxayli. ■ ■

■ **4:12** Top. 12:11; Yəx. 49:2; Əf. 6:17. ■ **4:13** Zəb. 33:13-15

■ **4:14** İbr. 3:1; 6:20; 8:1; 9:11. ■ **4:15** Yəx. 53:9; 2Kor. 5:21;

Fil. 2:7; İbr. 2:18; 1Pet. 2:22; 1Yuh. 3:5. ■ **4:16** «**yərdəmgə**

ehtiyajlik wəktimizda xapaət tepix üqün...» — grek tilida «yardəm» «adəmning (qutkuzəyin! degən) nidasioqə yügürux» degən uqumni bildüridu. «**mehir-xəpəkət ayan kılinoquqi təht**» — Hudaning təhti, əlwəttə. ■ **4:16** Rim. 3:25.

5

¹ Hər ketimlik bax kahin insanlar arisidin tallinip, həlqkə wakalitən Hudağa xizmət qilixka, yəni həlqning atiqan hədiyyələrini və gunahlar üqün qılqan qurbanlıqlirini Hudağa sunuxka təyinlinidu.

² Uning hərtərəpləp ajizlikliri boləaqqa, bilim-sizlər və yoldin qətnigənlərgə mulayimlik bilən muamilə qilalaydu.

³ Xu ajizliki üqün u həlqning gunahlırı hesabıqə qurbanlıq sunoqandək, öz gunahlırı üqünmu qurbanlıq sunuxka toqra kelidu. ■

⁴ Həqbir kixi bu xərəplik mərtiwini əzlükidin almaydu, pəkət Hərunəğa ohxax, Huda tərripidin qaqiriləqandila uni alidu. ■

⁵ Huddi xuningdək Məsihmü bax kahin mərtiwisigə Əzini uluqlap əzlükidin erixkən əməs, bəlkə Uni *uluqlıoquqi Huda* Əzi idi; U Uningə: —

«Sən Mening Oqlumdursən, bugün Mən Seni tuqlurdum» degən. ■

⁶ U *mukəddəs yazmilarning* yənə bir yeridə Uningə: —

■ 5:3 Law. 9:7; 16:6; İbr. 7:26. ■ 5:4 «**Həqbir kixi bu xərəplik mərtiwini əzlükidin almaydu, pəkət Hərunəğa ohxax, Huda tərripidin qaqiriləqandila uni alidu**» — «Mis.» 28:1də hatiriləngəndək, Huda Musa pəyoqəmbərgə akisi Hərunni İsrailarning tunji bax kahini qilip təyinləx həlqkidə əmr bərgən. Hərun Lawiy qəbilisidin idi. ■ 5:4 Mis. 28:1; 1Tar. 23:13; 2Tar. 26:16. ■ 5:5 «**Sən Mening Oqlumdursən, bugün Mən Seni tuqlurdum**» — «Zəb.» 2:7. ■ 5:5 Zəb. 2:7; Ros. 13:33; İbr. 1:5.

«Sən əbədil'əbədgigə Məlkizədəkning tipidiki bir kahindursən» degən. ■ ■

⁷ *Məsiḥ* yər yüzidiki künlərdə, Özini ölumdin kutkuzuwelixka qadir Bolquqioqa kattik nidalar wə kəz yaxliri bilən dua-tilawətlər wə yilinixlarni kətürdi. Uning ihlasmənlikidin dualiri ijabət kčilindi. ■ ■

⁸ Gərqə U *Hudaning* Oqlı bolsimu, azab qekixliri arkilik itaətmən boluxni əgəndi. ■

⁹ U mana muxundak mukəmməl kılinoqan boluqaqka, barlik Əzigə itaət kılquqilaroqa mənggülik nıjatni barlikka kəltürgüqi bolup, ■

¹⁰ Huda tərıpidin «Məlkizədəkning kahinlik tüzümi tərıpidə bax kahin» dəp jakarlandi. ■

Etikadtin yanmaslikka agahlandurux

¹¹ Bu ix tooqruluk eytidioqan nuroqun səzlimiz bar, lekin kulaklıringlar pang bolup kətkəqkə,

■ **5:6 «Məlkizədəkning tipidiki bir kahin...»** — «Məlkizədək» tooqruluk 7-bab 1-2-ayətlərgə qaralsun. Məlkizədək əzi «Yar.» 14-babta kərünüdu. **«Sən əbədil'əbədgigə Məlkizədəkning tipidiki bir kahindursən»** — «Zəb.» 110:4. ■ **5:6 Zəb. 110:4; İbr. 7:17.** ■ **5:7 «Məsiḥ yər yüzidiki künlərdə...»** — grek tilida «Məsiḥ əttə turoqan künlərdə...» bilən bildürüldü.

■ **5:7 Mat. 26:39; 27:46,50; Yuh. 17:1.** ■ **5:8 Fil. 2:6.**

■ **5:9 «mənggülik nıjatni barlikka kəltürgüqi bolup,...»** — «barlikka kəltürgüqi» degən ibarə grek tilida «yol baxlıquqi» həm «ul salıquqi» degən yənə ikki məninimu təng bildürüdu.

■ **5:10 «U (Məsiḥ)... Huda tərıpidin «Məlkizədəkning kahinlik tüzümi tərıpidə bax kahin» dəp jakarlandi»** — 7-bab -1-2-ayətlərgə qaralsun. Məlkizədək əzi «Yar.» 14-babta kərünüdu.

bularnı silərgə enik qüxəndürüx təs. ■

¹² Qünki silər alliburun təlim bərgüqi boluxka tegixlik bolıqan qaoqdimu, əməliyəttə silər yənıla Hudaning söz-kalamining asasiy həkikətlirining nemə ikənlikini baxkılarning yengiwaxtin ögitixigə mohtajsilər; silərgə yirik yeməklik əməs, bəlki yənıla süt kerəktur. ■

¹³ Qünki pəkət süt bilənla ozuklinidiqanlarning bowaxtin pərki yoktur, ular həkkanıyət kalamioqa pixxiq bolmioqan qoridur, halas.

¹⁴ Birəq yeməklik bolsa yetilgənlər, yəni öz ang-zehinlirini yahxi-yamanni pərək etixkə yetil-durgənlər üqündur.

6

(Dawami)

¹⁻² Xuning üqün, Məsih toqrisidiki dəslepki asasiy təlimdə tohtap qalmaq, — yəni kaytidin «ölük ixlar»din towa kilix wə Hudaqa etiqad baqlax, qəmüldürülüxlər, «kol təküzüx», ölgənlərninğ tirildürülüxi wə mənnggülik həküm-sorəq toqrisidiki təlimlərdin ul salayli dəp olturmay, mukəmməllikkə qarap mangayli.

■ **5:11 «bu ix toqrulux...»** — yəni «U toqrulux...» (yəni, Məsih həqtə...). ■ **5:12** 1Kor. 3:1, 2, 3.

■
 3 Huda halioqanikən, biz xundak qilimiz. ■ ■

4-6 Qünki əslidə yorutulup, ərxtiki iltipattin tetioqan, Mukəddəs Rohtin nesip boləqan, Hudaning səz-kalamining yaxxilikini həm kəlgüsi zamanda ayan qilinidiqan qüdrətlərnəni həs qilip bakqanlar əgər yoldin qətnigən bolsa, ularni qaytidin towa qildurux hərgiz mumkin əməs. Qünki ular öz-əzigə qilip Hudaning Oqlini qaytidin krestləp rəsua qilmakta. ■ ■

7 Qünki kəp qetimplap öz üstigə yaqləqan yamoqur süyini iqləqan, əzidə terioquqlaroqə mənprəətlik ziraətlərnəni ətürüp bərgən yər bolsa Hudadin bərikət almakta.

8 Birak tikən wə kaməqə əstürgən bolsa, u

■ **6:1-2 ««ölük ixlar»din towa qilix»** — «ölük ixlar» bolsa Hudaning nijatioqə tayanmay qiloqan barliq ixlar; muxu yərdə muəllip xübhəsiszki kəp «diniy paaliyətlər»ni «ölük ixlar, halas» deməkqi. **««ölük ixlar»din towa qilix wə Hudaqə etiqad baqlax, qəmüldürüləxlər, «kol təgküzüx», əlgənlərnəning tirlidürüləxi wə mənggülik həküm-sorəq toqlrisidiki təlimlər...»** — bu altə «asasiy təlim»ni xərhləx üqün, birqanqə ixlar üstidə tohtiliximizəqə toqlra kelidu, «qoxumqə səz»imizdə bu həqtə tohtilimiz. ■ **6:3 «Huda halioqanikən, biz xundak qilimiz»** — «Huda halioqanikən» degənlik grek tilida «Əgər Huda halisa — wə u dərwəqə xundak halaydu» dəp bildüridu.

■ **6:3** Ros. 18:21; 1Kor. 4:19; Yaq. 4:15. ■ **6:4-6 «əgər yoldin qətnigən bolsa, ularni qaytidin towa qildurux hərgiz mumkin əməs. Qünki ular öz-əzigə qilip Hudaning Oqlini qaytidin krestləp rəsua qilmakta»** — bəxqə birhil tərjimisi: «... ular əgər yoldin qətnəp, əzliri üqün Hudaning Oqlini qaytidin krestləp, xundakla Uni rəsua qiliwatqan bolsa, muxularni qaytidin towa qildurux hərgiz mumkin əməs». Bu muhəm ayət toqlruluk «qoxumqə səz»imizni kərugə. ■ **6:4-6** Mat. 12:31; Ibr. 10:26; 1Yuh. 5:16.

ərziməs bolup, lənətkə yekın bolup, aqiwiti keydürülüxtin ibarət bolidu.

⁹ Lekin əy səyümlüklirim, gərqə yukiriki ixlarni tiloqa aloqan bolsakmu, silərdə buningdinmu əwzəl iqlar, xundakla nijatlikning elip baridioqan ixliri bar dəp qayil bolduk.

¹⁰ Qünki Huda qiloqan əməlliringlarni wə Uning mukəddəs bəndilirigə qiloqan wə hazirmu qiliwatqan hizmitinglar arkilik Uning nami üqün kərsətkən mehir-muhəbbitinglarni untup qalidioqan adalətsizlərdin əməs. ▣

¹¹ Əmma silərnin ümidinglarning toluk jəzm-hatirjəmlilik bilən boluxi üqün, hərbinglarning ahirqiqə xundak qəyrət qilixinglaroqa intizarmiz;

¹² xundakla sərəlmilərdin bolmay, bəlki etiqad wə səwrqanlik arkilik Hudaning wədilirigə warislik qiloqanlarni ülgə qilidioqanlardin boləqaysilər.

Hudaning İbrahimoqa qiloqan wədiliri jəzmən əməlgə axidu

¹³ Qünki Huda İbrahimoqa wədə qiloqanda, Əzidin üstün turidioqan heqkim bolmioqaqqa, Əzi bilən kəsəm qilip:

¹⁴ «Sanga qoqum bəht ata qilimən, seni qoqum

▣ 6:10 Pənd. 14:31; Mat. 10:42; 25:40; Mar. 9:41; Yuh. 13:20.

köpəytip berimən» — dedi. ■ ■

¹⁵ Xuning bilən, *Ibrahim* uzun wəqit səwr-taqət bilən kütüp, Hudaning wədisigə erixti.

¹⁶ Qünki insanlar özlrinin üstün turidioğan birini tiloqa elip kəsəm kilidu; ularning arisida kəsəm ispat-təstik hesablinip, hər hil talax-tartixlaroqa hatimə beridu. ■

¹⁷ Xuningdək Huda, Öz wədisigə warislik qiləanlaroqa Öz nixan-məqsitining özgərməydiğanlığını tehimu oqukrak bildürux üqün, kəsəm kilip wədə bərdi.

¹⁸ Xuning bilən kət'iy özgərməs ikki ix arkilik, kəz aldimizda qoyuloğan ümidni qing tutux üqün *halakəttin* özimizni qaqurup uni baxpanah qiləan bizlər küqlük rioqbət-ilhamoqa erixələymiz (bu ikki ixta Hudaning yaloğan eytixi kət'iy mumkin əməs, əlwəttə). ■

¹⁹ Bu ümid jenimizə qing baqlanəan kemə lənggiridək xühisiz həm mustəhkəm bolup,

■ **6:14 «Sanga qoqum bəht ata qilimən, seni qoqum köpəytip berimən»** — okurmənlərgə ayanki, ibraniy tilida bu hil kəsəm iqix mundaq xəkildə idi: «Seni bərikətləp bərikətləymən, seni köpəytip köpəytimən». Bu xəkildə kəsəm iqqüqi öz-əzi bilən kəsəm qiləan dəp hesablinatti. Bu wədə-kəsəm Ibrahim Ishakni qurbangah üstigə qoyəandin keyin berilgən («Yar.» 22:17də hatirilinidu). ■ **6:14** Yar. 12:3; 17:4; 22:16-17; Zəb. 105:8-9; Luqa 1:73. ■ **6:16** Mis. 22:11.

■ **6:18 «Xuning bilən kət'iy özgərməs ikki ix arkilik...»** — bu «özgərməs ikki ix» bolsa Hudaning wədisi wə Uning qəsimi bolsa kerək. **«kəz aldimizda qoyuloğan ümidni qing tutux üqün halakəttin özimizni qaqurup uni baxpanah qiləan bizlər küqlük rioqbət-ilhamoqa erixələymiz»** — «özimizni qaqurup» degən ibarə «muxu rəzil dunyaning aqiwitidin özini qaqurup», degən məniddə.

ərxniki ibadəthanining *iqki* pərdisidin oʻtup bizni xu yərgə tutaxturidu. ■

²⁰ U yərgə biz üqün yol eqip mangoʻuqi Əysa bizdin awwal kirgən bolup, Məlkizədəkning kahinlik tüzümi tərtipidə mənggülük təyinləngən Bax Kahin boldi. ■ ■

7

Məlkizədəkning kahinlik tüzümi həkəkida
•••• «*Aləmnıng yaritilixi*» 14:17-19ni kərüng

¹ Qünki bu Məlkizədək Salem xəhiring padixahi, xundakla Əng Aliy Boloʻuqi Hudaning kahini bolup, Ibrahım padixahlarni yengip jəngdin kaytkanda, uning aldiqə qikkan wə uningqə bəht tiligənidi. ■ ■

² Ibrahım bolsa erixkən barlik *oljisinin* ondin bir ülūxini uningqə atiqanidi. *Məlkizədək degən isimning* birinqi mənisi «həkkanıyət

■ **6:19 «ərxniki ibadəthanining iqki pərdisidin oʻtup bizni xu yərgə tutaxturidu»** — «ərxniki ibadəthanining pərdisi» degən ibaridə biz «ərxniki» degən soʻzni qoxup kirgüzduk. Qünki «ibadəthanining pərdisi» yər yüzidiki ibadəthanini kərsətkən əməs, bəlkı ərxte bolqan ibadəthanini kərsitidu (8:5ni kərüng). Demək, etiqadqılar üqün eytkanda, ularning asmandiki ibadəthanidiki əng mükəddəs jay bilən qing alakisi bardur. ■ **6:20 «Məlkizədəkning kahinlik tüzümi tərtipidə mənggülük təyinləngən Bax Kahin boldi»** — «Məlkizədək» toʻqruqluk 7-bab -1-2-ayətlərgə qaralsun. Məlkizədək «Yar.» 14-babta kərünidu. ■ **6:20** Ibr. 3:1; 4:14; 8:1; 9:11.

■ **7:1 «Salem xəhiri»** — yəni Yerusalem; «Salem»ning mənisi «salam, amonlik»tur. ■ **7:1** Yar. 14:17-20.

padixahı» degənliktur; uning yənə bir nami «Salemning padixahı» bolup, buning mənisi «amanlıq padixahı» degənliktur;

³ uning atisi yok, anisi yok, nəsəbnamisi yok, künlirining baxlinixi wə hayatining ahirlixixi yoxtur, bəlkı u Hudaning Oqlıoqa ohxax kılınip, mənggülük kahın bolup turidu. ■

⁴ Əmdi qaranglar, bu Məlkizədək nemidegən uluq adəm-hə! Həttə ata-bowilirimizning qongi İbrahımmu oljisining ondin birini uningqa atıoan.

⁵ Dərwəxə Lawiyning əwladlıridin kahınlıknı zimmisigə aloanlar Təwrat qanuni boyıqə həlktin, yəni öz qerındaxlıridin İbrahımning puxtidin bolqinioqa qarımay tapkıning ondin bir ülüxini yioqıxi əmr kılinoan. ■ ■

⁶ Lekin bularning qəbilə-urukidin bolmioan Məlkizədək bolsa İbrahımdin «ondin bir ülüxi»ni qobul kılıoan andin Hudaning wədilirigə igə bolıuqı İbrahımoqa bəht tiligən. ■

⁷ Xübhisizki, bəht tiligüqi bəhtkə erixküqidin üstündür. ■

⁸ Bu yərdiki «ondin bir ülüx»ni qobul kılıuqılar əlidıoan adəmlərdındur; u yərdiki «ondin bir

■ 7:3 «uning atisi yok, anisi yok, nəsəbnamisi yok, künlirining baxlinixi wə hayatining ahirlixixi yoxtur, bəlkı u Hudaning Oqlıoqa ohxax kılınip, mənggülük kahın bolup turidu» — bu ayətning qongkur məzmuni üstidə «qoxumqə sez»imizdə tohtilimiz. ■ 7:5 «İbrahımning puxtidin bolqini...» — grek tilidə: «İbrahımning qatirikidin qıkkanlar...» degən söz bilən ipadilinidu. ■ 7:5 Qəl. 18:21; Qan. 18:1; Yə. 14:4; 2Tar. 31:5. ■ 7:6 Yar. 14:20. ■ 7:7 «bəht tiligüqi» — yaki «bəht ata kılıuqı».

ülüş»ni qobul qilouqi toqrisida *mukəddəs yazmilarda* «U həyat yaxiouqi» dəp guvahlıq berilgəndur. ■

⁹ Həttə mundaq deyixkə boliduki, ondin bir üleşni alidioqan Lawiymu *əjdadi İbrahim arkilik Məlkizədəkkə* ondin bir üleşni bərgən. ■

¹⁰ Qünki Məlkizədək İbrahimni qarxi aloqanda, Lawiyni *kəlgüsidiki puxti bolux süpitidə* yənıla İbrahimning tenidə idi, dəp hesablaşkə bolidu.

¹¹ Əmdi Lawiy kəbilisining kahinlik tüzümi arkilik mukəmməl həkkanıylik kelələydioqan bolsa (qünki xu tüzümgə asasinip Təwrat qanuni İsrail həlkigə qüxürülgənidi), keyinki wəqitlarda Hərunning kahinlik tüzümi boyiqə əməs, bəlkı Məlkizədəkning kahinlik tüzümi boyiqə baxkə bir kahinning qikixining nemə həjiti bolatti? ■

¹² Əmdi kahinlik tüzümi əzgərtilgən bolsa, uningə *munasiwətlık* qanun-tüzümmu əzgərtilixkə toqra kelidu.

¹³ Qünki bu eytiliwatqan səzlər qaritiloqan zat bolsa baxkə bir kəbilidin bolup, bu kəbilidin heqkim qurbangahta hizməttə bolup bəkmioqan.

■ 7:8 «Bu yərdiki «*ondin bir üleş*»ni qobul qilouqılar əldioqan adəmlərdindur; u yərdiki «*ondin bir üleş*»ni qobul qilouqi toqrisida (*mukəddəs yazmilarda*) «U həyat yaxiouqi» dəp guvahlıq berilgəndur» — «əldioqan adəmlər» Lawiylık kahinlarni, «həyat yaxiouqi» bolsa Məlkizədəkni kərsitidu. ■ 7:9 «*Həttə mundaq deyixkə boliduki, ondin bir üleşni alidioqan Lawiymu əjdadi İbrahim arkilik (Məlkizədəkkə) ondin bir üleşni bərgən*» — ondin bir üleşni aloqini Lawiy əzi əməs, bəlkı uning əwladliri «Lawiylar»dur.

■ 7:11 Gal. 2:21.

14 Qünki Rəbbimizning Yəhuda kəbilisidin qikқанliқi eniқ; Musa bu kəbilə tooқrisida kaқinliққа munasiwətlіk heqbir nərsə demigənidi. ■ ■

15 Əmdi Məlkizədəktəк baxқа bir kaқin qikқан bolup, bu əzgirix munulardin tehimu roxən bolidu; ■

16 uning *kaқinliққа* təyinlinixi ət igilirigə baoqlіk əmr bilən əməs, bəlkі pūtməs-tūgiməs haყatning qudritidin boloқandur. ■

17 Qünki bu həqtə *mukəddəs yazmilarda*: «Sən əbədil'əbədgіqə Məlkizədəkning tipidiki bir kaқindursən» dəp guwahliқ berilgən. ■ ■

18 Qünki aldinki əmr-tüzüm ajizliқi wə

■ 7:14 «Qünki Rəbbimizning Yəhuda kəbilisidin qikқанliқi eniқ; Musa bu kəbilə tooқrisida kaқinliққа munasiwətlіk heqbir nərsə demigənidi» — Musa pəyoқəmbərgə qūxūrūlgən kanun boyiqə kaқinlar Lawiy kəbilisidin boloқan. ■ 7:14 Yəx. 11:1; Mat. 1:3. ■ 7:15

«Əmdi Məlkizədəktəк baxқа bir kaқin qikқан bolup, bu əzgirix munulardin tehimu roxən bolidu» — «bu əzgirix» grek tilida «bu ix» deyilidu. «Bu ix»ning nemə ikənliki tooqrulūқ baxқа pikirdə boloқan bəzi alimlar bar. ■ 7:16

«... uning kaқinliққа təyinlinixi ət igilirigə baoqlіk əmr bilən əməs, bəlkі pūtməs-tūgiməs haყatning qudritidin boloқandur» — «ət igilirigə baoqlіk əməs» — grek tilida «ətlіk (deməк, insanning ətlirigə karaydioқan) bir əmr boyiqə əməs,...». Deməк, Musa pəyoқəmbərgə qūxūrūlgən kanun boyiqə kaқinlar Lawiy kəbilisidin boluxi kerəк idi, lekin Məlkizədəkning kaқinliқ tüzümi heqқandəк bir kəbilə bilən munasiwətsiz, pəқəт mənggü haყat kixi bununoқa layiқ kelətti.

■ 7:17 «Sən əbədil'əbədgіqə Məlkizədəkning tipidiki bir kaқindursən» — «Məlkizədəк» tooqrulūқ yənə 7-bab 1-2-ayətlər wə «Zəbur»diki 110-küygə qaralsun. Məlkizədəк əzi «Yar.» 14-babta kərinidu. ■ 7:17 Zəb. 110:4; Ibr. 5:6.

ünümsizlikli tüpəylidin küqidin kaldurulğan
19 (—qünki Təwrat kanuni heq ixni kamalətkə yətküzəlmidi). Uning ornioqə bizni Hudaqə yəqinlaxturidiqan, uningdin əwzəl ümid elip kelindi. ■

20-21 Uning üstigə, bu ix *Hudaning* kəsimi bilən kapalətkə igə bolmay qalmidi (ilgiri ötkən kahinlar *Hudaning* kəsimisiz kahin bolqanidi; lekin, Əysa bolsa Əzigə: —

«Pərwərdigar xundak kəsəm iqtı, həm hərgiz buningdin yanmaydu: — «Sən əbədil'əbədgigə kahındursən»» Degüqining kəsimi bilən kahin boldi). ■ ■

22 Əmdi Əysa xundak uluq ix bilən əwzəl bir əhdining kepi kılindi.

23 Yənə kelip, ilgiri ötkən kahinlar kəp boluxi kerək idi; qünki ularning *hərbiri* ölüm tüpəylidin wəzipisini dawamlaxturalmay qaloqan.

24 Lekin Əysa mənggügə turoaqqa, Uning kahinliki hərgiz əzgərtilməstur.

25 Xu səwəbtin, U Əzi arkilik Hudaning aldioqə kəlgənlərnı üzül-kesil kutkuzuxkə qadır; qünki U ular üqün Hudaqə murajiet kılıxkə mənggü hayattur. ■

■ 7:19 Yuh. 1:17; Ros. 13:39; Rim. 3:21,28; 8:3; Gal. 2:16. ■ 7:20-21 «Pərwərdigar xundak kəsəm iqtı, həm hərgiz buningdin yanmaydu: — «Sən əbədil'əbədgigə kahındursən»» degüqining kəsimi bilən kahin boldi» —

Zəburdiki (110:4) toluk bayan bolsa: «Pərwərdigar xundak kəsəm iqtı, həm buningdin yanmaydu: — «Sən əbədil'əbədgigə Məlkizədəkning tipidiki bir kahındursən»». ■ 7:20-21 Zəb. 110:4. ■ 7:25 1Tim. 2:5; 1Yuh. 2:1.

26 Muxundak bir bax kahin däl bizning hajitimizdin qikidiqan — mukëddäs, äyibsiz, oqubarsiz, gunahkarlardin neri kilinqan, ärxlærdin yukiri elip këtürülgæn kahindur.

27 U axu bax kahinlardæk hær küni aldi bilæn öz gunahliri üqün, andin hælknïng gunahliri üqün kurbanlik sunuxqa mohtaj æmæs. Qünki U Özini kurbanlik süpitidä sunoqanda, hæmmæylæn üqün buni bir yolila ada kildi. ■

28 Qünki Tæwrat kanuni ajiz bændä bolqan insanlarni bax kahin kilip tæyinlæydu, lekin Tæwrat kanunidin keyin kælgæn Hudaning kæsäm-kalami mænggügæ kamalætkæ yëtküzülgæn Ooqlni bax kahin kilip tæyinlidi.

8

Bax kahinimiz äysa Mæsih — æwzæl kahin, æwzæl æhdä

1 Eytqanlirimizning bax nuqtisi xuki: Ärxtiki uluq Boluquqining tæhtining ong tæripidä olturoqan xundak bir Bax Kahinimiz bar. ■

2 U mukëddäs jaylarda, xundakla insan æmæs, bælki Pærwærdigar tikkæn hækikiy ibadæt qedirining hæmmisidä kahinlik hizmitini kiluquqidur. ■

■ 7:27 Law. 9:7; 16:6; Ibr. 5:3. ■ 8:1 Äf. 1:20; Kol. 3:1; Ibr. 3:1; 4:14; 6:20; 9:11; 12:2. ■ 8:2 «U (Mæsih) mukëddäs jaylarda, xundakla insan æmæs, bælki Pærwærdigar tikkæn hækikiy ibadæt qedirining hæmmisidä kahinlik hizmitini kiluquqidur» — «mukëddäs jaylar» bolsa «mukëddäs jay» wæ «æng mukëddäs jay» demækqi.

³ Hər bir bax kahin hədiyyə həm qurbanlıqlar sunux üqün təyinlinidu. Xuning üqün, *bizning bu bax kahinimizningmu* birər sunidioqini bolux kerək idi. ■ ■

⁴ Dərwəxə əgər U yər yüzidə bolsidi, hərgiz kahin bolmaytti; çünki bu yərdə Təwrat kanun-tüzümi boyiqə hədiyyə sunidioqan kahinlar al-liburunla bardur

⁵ (bu *kahinlar* hizmət kilidioqan *ibadət qediri* pəkətla ərxetiki ixlarning kəqürülmisi wə kələnggisidur. Musa dəl bu ibadət qedirini quruxka baxliqanda, Hudaning wəhiysi uningğa kelip: «Ehtiyat kiloqinki, bularning həmmisini sanga taqda kərsitilgən örnək boyiqə yasioqin» dəp agahlanduroqan). ■

⁶ Lekin hazır U (*kona əhdigə ait* wədilərdin əwzəl wədilər üstigə bekitilgəq) tehimu yaxxi bir əhdining wasitiqisi boləqəqka, Uningğa berilgən kahinlik hizmiti baxka kahinlarningkidin xunqə əwzəl turidu. ■ ■

⁷ Əgər xu dəslepki əhdə kəm-kütisiz bolsa idi, keyinkisi üqün orun izdəxning heqkəndəq həjiti

■ 8:3 «*bizning bu bax kahinimizningmu*» — grek tilida «Uningmu...». ■ 8:3 Əf. 5:2. ■ 8:5 Mis. 25:40; Ros. 7:44; Kol. 2:17; Ibr. 10:1. ■ 8:6 «*lekin hazır U ... tehimu yaxxi bir əhdining wasitiqisi boləqəqka, Uningğa berilgən kahinlik hizmiti baxka kahinlarningkidin xunqə əwzəl turidu*» — bu ayəttə kərsitilgən əhdə «yengi əhdə», 8-12-ayətlərnə kərüng. ■ 8:6 2Kor. 3:6.

bolmioqan bolatti. ■

⁸ Lekin, Huda kona əhdini yetərsiz dəp qarap, *Israillaroq* mundaq degən: —

«Mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən Israil jəməti wə Yəhuda jəməti üqün yengi bir əhdini əməlgə axurimən.

■ ■

⁹ Bu əhdə ularning ata-bowiliri bilən tüzgən əhdigə ohximaydu; xu əhdini Mən ata-bowilirini qolidin tutup Misirdin kütquzup yetəkliginimdə ular bilən tüzgənədim; qünki ular Mən bilən tüzüxkən əhdəmdə turmidi, mən ulardin nəzirimni yetkidim, — dəydu Pərwərdigar.

¹⁰ Qünki xu künlərdin keyin, Mening Israil jəməti bilən tüzidioqan əhdəm mana xuki: —

«Mən Öz təwrat-qanunlirimni ularning zəhin-

■ 8:7 «Əgər xu dəsləpki əhdə kəm-kütisiz bolsa idi, keyinkisi üqün orun izdəxning heqqandak həjiti bolmioqan bolatti» — nemixka rosul muxu yərdə: «keyinkisi üqün orun izdəxkə həjiti bolmioqan bolatti» dəydu, pəkətlə «keyinkisinin heqqandak həjiti bolmioqan bolatti» deməydu? Bəlkim u «yengi əhdə» bexarət qiloqan pəyoqəmbərlər (Yərəmiya, Əzakiyal, Yəxaya qatarlıqlar)ni közdə tutidu; ular əzi «yengi kəlb, yengi roh»ka igə boluxka təxna bolup izdigən, «yengi əhdə» dəl muxularoq ayan qilinoqan. ■ 8:8

«Lekin, Huda kona əhdini yetərsiz dəp qarap, *Israillaroq* mundaq degən: — «Mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən Israil jəməti wə Yəhuda jəməti üqün yengi bir əhdini əməlgə axurimən» — Huda Əzi bekitkən kona əhdini «yetərsiz kərgən»liki həyran qalarlıq kərunidu, əlwəttə. Yetərsizliki bolsa dəl 7:19də kərsitilgəndə «Təwrat kanuni heq ixni kamalətkə yətküzəlmidi». «Yengi əhdə» pəkətlə Hudaning mukəmməl həqqaniylikni kərsətkən bolupla qalmay, bəlkə bu həqqaniylikning insanlarning kəlbigə qandak ornitilidioqanlikni kərsitidu. ■ 8:8 Yər. 31:31-34.

əkligə salimən, həmdə ularning kəlbigimu pütimən; Mən ularning Hudasi bolimən, ularmu Mening həlkim bolidu. ■

¹¹ Xundin baxlap həqkim öz yurtdixioğa, yaki öz kərindixioğa: — «Pərwərdigarni tonuqin» dəp əgitixining həjiti qalmaydu; qünki ularning həmmisi, əng kiqikidin qongioiqə Meni bilip bolğan bolidu; ■

¹² qünki mən ularning kəbihliklirigə rəhim kilimən həmdə ularning gunahlıri wə itaətsizlikirini mənggügə esimdin qikiriwetimən». ■

¹³ Əmdi Hudaning bu əhdini «yengi» deyixi burunkisini «kona» degənlikidur; əmdi waqti ötkən, konirioğan ix bolsa uzun ötməy yokilidu.

9

Kona əhdə dəwridiki ibadət

¹ Birinqi əhdidə munasiwətlik ibadət bəlgilimiliri wə yər yüzigə təwə bolğan bir muqəddəs ibadət jayi bar idi.

² Buningoğa bir ibadət qediri tikilgənidi; uning muqəddəs jay dəp ataloğan birinqi bəlümidə qiraqdan, xirə həm xirə üstidə rətləngən nanlar bolatti. ■

■ **8:10 «Qünki xu künlərdin keyin, Mening Israil jəməti bilən tüzidioğan əhdəm mana xuki...»** — Yərəmiya pəyojəmbərning bu bexaritidə, «xu künlərdin keyin» degən ibarə Huda həlkini öz yurtioğa Babilondin qayturoqandin keyinki künlərni kərsitidu. ■ **8:11** Yuh. 6:45,65; 1Yuh. 2:27. ■ **8:12** Yər. 31:31-34. ■ **9:2** Mis. 26:1; 36:1; Law. 24:5.

³ Uning ikkinqi, *yəni iqqi* pərdisining kəynidə əng mukəddəs jay dəp ataloqan yənə bir qedir bəlumi bar idi. ■

⁴ Xu yərgə təwə bolqan altun huxbuygaḥ wə pütünləy altun bilən kaplanqan əhdə sanduqi bar idi. Sanduqning iqidə altundin yasaloqan, manna selinoqan komzək, Hərunning bih sürgən ḥasisi wə ikki əhdə *tax* tahtiyisi bar idi. ■ ■

⁵ *Sanduk* üstidiki «kəfarət təhti»ning üstigə xan-xərəplik «kerub»lar ornitiloqan bolup, qanatlıri bilən uni yepip turatti. Əmdi bular toqruluk

■ 9:3 «əng mukəddəs jay dəp ataloqan yənə bir qedir bəlumi» — «mukəddəs jay» grek tilida «mukəddəslərnin mukəddisi». ■ 9:4 «altundin yasaloqan, manna selinoqan komzək» — «manna» Huda qəl-bayawanda Israillarğa bərgən «asmandiki nan» — «Mis.» 31:16kə qaralsun. «**Hərunning bih sürgən ḥasisi**» — Huda Hərunni yetəkqi qilip tallioqanlığını kərsitix üqün, uning ḥasisini bihlatqanidi («Qəl.» 16-17-babni kəring. «**ikki əhdə tax tahtiyisi**» — bularning üstigə «on pərman» yaki «on pərḥiz» yeziloqanidi («Mis.» 31:18 wə 34:28ni kəring. ■ 9:4 Mis. 25:10; 34:29; Qəl. 17:25; 1Pad. 8:9; 2Tar. 5:10.

təpsiliy tohtilixning hazır waqti əməs. ■ ■

⁶ Bu nərsilər mana xundak orunlaxturuloqandın keyinla, kahınlar qedirning birinqi bəlümigə (yəni «mukəddəs jay»*qa*) hərdaim kirip, ibadət hizmitini kilidu. ■

⁷ Birak, «əng mukəddəs jay» dəp ataloqan ikkinqi bəlümigə pəkət bax kahin yilda bir kətimla kiridu. Kahin u yərgə öz gunahlıri wə həlkning nadanlıqtin ötküzgən gunahlıri üqün ataloqan *qurbanlik* kənini almay kirməydu. ■

⁸ Bu iqlar arkilik Mukəddəs Roh xuni kərsitip bərməktiki, bu birinqi ibadət qediridiki tüzüm inawətlik bolup tursila, əng mukəddəs jayoqa baridioqan yol yənila eqilməydu. ■ ■

⁹ Mana bular rəsimdək hazırkı zamanni

■ **9:5 «kəfarət təhti»** — yaki «rəhimgah» yaki «rəhim kərsitidioqan təht». «Mis.» 25:22-34ni kəring. **««kəfarət təhti»ning üstigə xan-xərəplik «kerub»lar ornitiloqan bolup, kanatliri bilən uni yepip turatti»** — bu iqlar tooqrisida «Mis.» 25:10-22, 37:6-9ni kəring. **«əmdi bular tooqruluk təpsiliy tohtilixning hazır waqti əməs»** — bu nərsilərninğ həmmisi Əysa Məsih wə u elip baroqan nijattin «bexarət beridioqan kələnggə» idi. Bu ayəttiki səzlərgə wə 8:5kə qarioqanda, xuningoqa ixəngimiz kamilki, hətta bu kona ibadət qedirining kiqikkinə təpsilatirimu «bexarətlik kələnggə» yaki «simwol» idi. «Manna» uning bir misalidur. «Yuh.» 6:30-35də Əysanınğ Əzi tooqruluk eytkən səzlrini kəring («Rim.» 14:4, «Kol.» 2:16-17nimu kəring). Huda buyrusa bu uluq wə kizik nuqtini təpsiliy təhlil kilidioqan kitabqini keyin qikarməqgimiz.

■ **9:5** Mis. 25:22.

■ **9:6** Qəl. 28:3.

■ **9:7** Mis. 30:10;

Law. 16:2,34; Ibr. 9:25.

■ **9:8 «bu birinqi ibadət**

qediridiki tüzüm inawətlik bolup tursila» — «birinqi ibadət qediri» degən söz qedirning özini, xundakla u wəkillik kילוan ibadət hizmətliri (uningda sunuloqan hədiyə wə qurbanliklar qatarliklar)ni kərsitidu. ■ **9:8** Yuh. 14:6.

roxənləxtüridioğan bir hil obraz, halas. Buningdin xuni körüwelixkä boliduki, bu qedirda sunulidioğan hədiyyə wə qurbanlıqlar ibadət qıloquqini wijdanida pak-kamil kılalmaydu.

¹⁰ Ular pəkət yemək-icməklər wə boyini suğa selixning türlük rəsmiyətlirigə baqlıq bolup, *qanun-tüzüm* tüzütülüş waqti kəlgüqilik küqkə igə kılinoğan, insanlarning ətlirigila baqlıq bolğan bəlgilimə-nizamlardur. ■

¹¹ Ləkin Məsih bolsa kəlgüsidiki karamət yahxi ixlarni elip barıquqı bax kahin bolup, adəm qoli bilən yasalmioğan, bu dunyağa mənəsup bolmioğan, tehimu uluq wə tehimu mukəmməl ibadət qedirioğa kirdi; ■

¹² əqkə yaqi mozaylarning *qurbanlıq* qenini əməs, bəlkı Əzining *qurbanlıq* qeni arkilik U (Əzila mənəggülük hərlük-nijatni igiligən bolup) bir yolila mənəggügə əng mukəddəs jayğa kirdi.

■ ■

¹³ *Kona əhdə dəwridə* əqkə wə buqılarning qeni həm inəkning külliri napak bolğanlarning üstigə sepilsə, ularni ət jəhətidin tazılap pak qıloğan yərdə, ■

¹⁴ undaқта, mənəggülük Roh arkilik özini

■ **9:10** Law. 11:2; Qəl. 19:7-22. ■ **9:11** İbr. 3:1; 4:14; 6:20; 8:1.

■ **9:12** «**Əzining qurbanlıq qeni arkilik U (Əzila mənəggülük hərlük-nijatni igiligən bolup) bir yolila mənəggügə əng mukəddəs jayğa kirdi**» — «mənəggülük hərlük-nijat» bolsa gunahlardin bolğan azadlıq-nijatni kərsitidu. Məsihning igiligini Əzi üqün əməs, barlıq insanlar (etikađ qıloğan bolsa) üqün, əlwəttə. ■ **9:12** Ros. 20:28; Əf. 1:7; Kol. 1:14; İbr. 10:10; 1Pet. 1:19; Wəh. 1:5; 5:9

■ **9:13** Law. 16:14; Qəl. 19:4; İbr. 10:4.

oqubarsiz qurbanlik süpitidə Hudaoğa atioğan Məsihning keni wijdaninglarni ölük ixlardin pak kılıp, bizni mænggü hayat Hudaoğa ibadət kılıxqa tehimu yetəkliməmdü?! ■ ■

¹⁵ Xuning üqün u yengi əhdining wasitiqisidur. Buning bilən (insanlarning awwalki əhdə astida sadir kılğan itaətsizlikliri üqün azadlıq bədili süpitidə xundak bir ölüm bolğanikən) Huda tərpidin qakirilğanlar wədə kılınğan mænggülük miraska erixələydu. ■ ■

¹⁶ Əgər wəsiyət kaldurulsa, wəsiyət qalduruquqining ölüxi təstiklanuquqə, wəsiyət küqkə igə bolmaydu.

¹⁷ Qünki wəsiyət pəkət ölümdin keyin küqkə igə bolidu. Wəsiyət qalduruquqi hayatla bolsa, wəsiyitining heqkandak küqi bolmaydu. ■ ■

¹⁸ Xuningoğa ohxax, dəsləpki əhdimu kan ekıtiloqandila, andin küqkə igə bolğan.

¹⁹ Qünki Musa Təwrat kanuni boyiqə hər bir əmrini pütin həlqkə ukturoqandin keyin, mozay wə eqkilərnıng suqə arilaxturuloğan kənini

■ **9:14 «undakta, mænggülük Roh arkilik özini oqubarsiz qurbanlik süpitidə Hudaoğa atioğan Məsih...»** — «mænggülük Roh» Mukəddəs Roh, Hudaning mænggülük Rohi. ■ **9:14** Luka 1:74; Rim. 6:13; Gal. 1:4; 2:20; Əf. 5:2; Tit. 2:14; 1Pet. 4:2; 1Yuh. 1:7; Wəh. 1:5. ■ **9:15 «insanlarning awwalki əhdə astida sadir kılğan itaətsizlikliri üqün azadlıq bədili süpitidə xundak bir ölüm bolğanikən»** — «xundak bir ölüm» — Məsihning ölümü, əlwəttə. ■ **9:15** Rim. 5:6; 1Pet. 3:18. ■ **9:17 «16-17-ayət»** — yaki «Qünki əhdə tüzülsə, əhdə tüzülgüqi qurbanlik ölüxi kerək. Əhdə qurbanlikı kılınquqi əlsə, əhdə küqkə igə bolidu; qurbanlik tehi hayatla bolsa, əhdə heqkandak küqkə igə bolmaydu». ■ **9:17** Gal. 3:15.

kızıl yung yipta baqlanğan zofa bilən qanun dəsturiğa wə pütün həlkkə sepip, ularğa:

²⁰ «Mana, bu Huda silərninğ əməl kılixinglarğa əmr kılğan əhdinik qenidur» — dedi. ■ ■

²¹ U yənə ohxax yolda ibadət qedirğa wə qedirdiki ibadətke munasiwətlik pütkül saymanlarning üstigə qan səpti.

²² Dərwəqə, Təwrat qanuni boyiqə həmmə nərsə degüdək qan bilən paklinidu; *qurbanlik* qeni təkülmigüqə, gunahlar kəqürüm kilinmaydu.

²³ Hox, ərtikigə təkliid kılıp yasaloğan bu buyumlar muxundak *qurbanliklar* bilən paklinixi kerək idi. Birak ərtiki nərsilərninğ əzi bulardin esil qurbanliklar bilən paklinixi kerək.

²⁴ Qünki Məsiq ərtiki həkikiy ibadət jayığa təkliid kılınğan, adəm kəli bilən yasaloğan mukəddəs jayığa əməs, bəlki Hudaning huzurida bizgə wəkillik kılıp hazır bolux üqün ərxning əzigə kirip boldi. ■

²⁵ *Yər yüzidiki* bax kahinning yilmuyil əz qenini əməs, bəlki *qurbanliklarning* qenini elip, əng mukəddəs jayığa qayta-qayta kirip turoqinidək, u qurbanlik süpitidə əzini qayta-qayta atax üqün kirgini yok. ■

²⁶ Əgər xundak kılixning zəruriyiti bolğan bolsa, dunya apiridə bolğanandin beri Uning

■ **9:20 «Mana, bu Huda silərninğ əməl kılixinglarğa əmr kılğan əhdinik qenidur»** — demək, əhdə bu qan arkilik küqkə igə kılınğan. «Mis.» 24:5-8ni kərünq. ■ **9:20** Mis. 24:8; Mat. 26:28. ■ **9:24 «adəm kəli bilən yasaloğan mukəddəs jayığa əməs»** — «mukəddəs jay» grek tilida «mukəddəs jaylar» deyilidu — «mukəddəs jay» andin «əng mukəddəs jay» deməkqi. ■ **9:25** Mis. 30:10; Law. 16:2,34; Ibr. 9:7.

qayta-qayta azab qekixigə tooqra kelətti. Lekin U mana zamanlarning ahirida gunahni yok qilix üqün, bir yolila Özini qurban qilixka otturiqə qikti.

²⁷ Həmmə adəmning bir qetim əlüxi wə əlgəndin keyin sorəqka tartilixi bekitilgəngə ohxax,

²⁸ Məsiħmu nuroqun kixilərnin gunahlrini Öz üstigə elix üqün birlə qetim qurbanlıq süpitidə sunulqəndin keyin, Özini təlpünüp kütənlərgə gunahni yok qiləqan həlda nijat kəltürəxkə ikkinqi qetim axkarə bolidu. ■ ■

10

Məsiħning bir qetimlik qurbanlıq

¹ Təwrat kanuni kəlgüsində elip kelinidəqan güzəl ixlarning öz əynini əməs, bəlkə ularninq kələnggisinila sürətləp bərgəqkə, u tələp qilinqə, yilmuyil sunulup kəliwatqan ohxax

■ **9:28 «Məsiħ... Özini təlpünüp kütənlərgə gunahni yok qiləqan həlda nijat kəltürəxkə ikkinqi qetim axkarə bolidu»** — «gunahni yok qiləqan həlda» grek tilida «gunah yok həlda». Bizningqə «gunah yok həlda» degən ibarə Məsiħning Özining gunahsız ikənlikini kərsitix üqün deyilgən əməs (qünki Uning gunahsızlıqı enik), bəlkə Uning gunahning özini bir tərəp qilix ixini tügigənlikini kərsitidu, dəp qaraymiz. «Gunah yok həlda nijat kəltürəxkə ikkinqi qetim axkarə bolidu» degənlik tooqrisidiki yənə bir qüxəncisi: «(Məsiħning ikkinqi qetimki kəlix) insanlarning gunahlrininin bədiligə qurban bolux üqün əməs, bəlkə nijat kəltürəxkə ikkinqi qetim axkarə bolidu» degəndək. ■ **9:28** Rim. 5:6, 8; 1Pet. 3:18.

qurbanlıqlar arkilik *Hudaəə* yeqinlaxmaqçı
boloqlanlarni hərgizmu mukəmməl kılalmaydu.

■

² Bolmisa, muxu qurbanlıqlarning sunuluxi
ahirlixatti, qünki ibadət kılquqlar pak kılınıp,
wıjdani yənə öz gunahlırı tüpəylidin azablan-
maytti.

³ Həlbuki, muxu qurbanlıqlar yilmuyıl öz gu-
nahlırını əzlirigə əslitip turidu.

⁴ Qünki buqa wə əqkilərnin keni gunahlarını
hərgiz elip taxlıymaydu. ■

⁵ Xuning üqün, U dunyaya kəlgəndə mundaq
degən: —

«Nə qurbanlıq, nə atıqlan axlıq hədiyələri bolsa
Sening tələp-arzuyung əməs,

Birə Sən Mən üqün bir tən təyyarlap bərdin;

■ ■

⁶ Nə kəydürmə qurbanlıqlar, nə gunah
qurbanlıqıdınmu səyünmiding;

⁷ Xunga jawab bərdimki — «Mana Mən kəldim!
— Kənun dəsturungda Mən toqruluk
pütülgəndək —

I Huda, iradəngni əməlgə axurux üqün kəldim».

■ **10:1** Kol. 2:17; İbr. 8:5. ■ **10:4** Law. 16:14; Qəl. 19:4; İbr. 9:13. ■ **10:5** «**Xuning üqün, U dunyaya kəlgəndə mundaq degən: —**» — «U» — Məsihi kərsitidu. ■ **10:5** Zəb. 40:6; Yəx. 1:11; Yər. 6:20; Am. 5:21.

⁸ U yukirida: «Nə qurbanlik, nə axlik hədiyyələri, nə keydurmə qurbanliklar nə gunahni tiligüqi qurbanliklar Sening tələp-arzuyung əməs, Sən ulardinmu səyünmiding» (bu qurbanliklar Təwrat kanunining təlipi boyiqə sunuluxi kerək idi) deginidin keyin

⁹ yənə: «Sening iradəngni əməlgə axurux üqün kəldim» degən. Demək, *Huda* keyinkisini küqkə igə kilix üqün, aldinkisini əməldin qalduridu. ■

¹⁰ Hudaning bu iradisi boyiqə Əysa Məsihning tenining bir yolila qurban kəlinixi arkilik biz

■ **10:7 «....Xunga jawab bərdimki — «Mana Mən kəldim! — kanun dəsturungda Mən tooqroluk pütülgəndək — I Huda, iradəngni əməlgə axurux üqün kəldim»» —** (5-7-ayət) «Zəb.» 40:6-8 (kona grek «Septuagint» (LXX) təjmisidini). Bu ayətlərdə Təwrattiki tət hil asasiy qurbanlik (inaklik yaki təxəkkür qurbanlikliri (rəhmət qurbanlikliri), axlik hədiyyələri, keydurmə və gunahni tiligüqi qurbanliklar) tiləqə elinidu. Demisəkmü, Məsih bu sezləni Əzi dunyaqə kelixidin 1000 yilqə burun Əz Rohi arkilik Zəburda Dawut pəyoqəmbərnin aqzidin bexarət süpitidə aldin'ala eytidu.

■ **10:7 Zəb. 40:7, 8** ■ **10:9 «Demək, Huda keyinkisini küqkə igə kilix üqün, aldinkisini əməldin qalduridu» —** «aldinkisi» bəlkim (1) yukirida tiləqə elinoqan kona əhdigə mu-nasiwətlilik qurbanliklarni yaki (2) kona əhdining əzini kərsitidu; «keyinkisi» (yaki «ikkinqisi») bolsa (3) Əysa Məsihning birdinbir qurbanliqi yaki (4) 9-ayəttə kərsitilgən «Hudaning iradisini əməlgə axurux»ni kərsitidu. Bizningqə (1) və (4) aldi-kəyni ayətlərgə muwapıqtur. Yengi əhdining tıp məqsiti və ahırkı nətijisi «Hudaning iradisigə əməl kilix»din ibarəttur. Bu iradə Məsihning bizni gunahın kutkuzidioqan qurbanlik əlümini öz iqigə alidu, əlwəttə. Demək, bu baxqə-baxqə kəzqaraxlar arisidiki pərqlər anqə qong əməs.

gunahtin paklinip, *Hudaqqa* atalduq. ■ ■

¹¹ Hər kahin hər küni ibadət hizmitidə turidu, xundakla gunahlarıni hərgiz sakit qılalmaydıqan ohxax hildiki qurbanlıqlarıni *Hudaqqa* qayta-qayta sunidu.

¹² Birak, bu *kahin* bolsa gunahlar üqün birla qetimlik mēnggü inawətlik bir qurbanlıqni sunoqandin keyin, Hudaning ong yenida olturdi;

■ ■

¹³ U xu yərdə «dūxmənliri Öz ayioqi astida təhtipər qilinoquqə» kütidu. ■

¹⁴ U muxu birla qurbanlıq bilən Hudaqqa atap pak-muqəddəs qilinoqlarıni mēnggügə mukəmməl qildi.

¹⁵ *Muqəddəs yazmilarda pütülgəndək*, Muqəddəs Rohmu bu həktə bizgə guwahlik beridu. Qünki U awwal: —

¹⁶ «U künlərdin keyin, Mening ular bilən

■ **10:10 «Əysa Məsihning tenining bir yolila qurban qilinixi arkilik biz gunahtin paklinip, Hudaqqa atalduq»**

— «gunahtin paklinip, Hudaqqa atalduq» grek tilida birla söz bilən ipadiliniidu: «muqəddəsləxtürüldük» yaki «pak-muqəddəs qilindük». Injil boyiqə «muqəddəs» degən sözning ikki məzmuni bar: (1) gunahtin paklanqan; (2) Hudaqqa alahidə ataloqan. ■ **10:10** Ibr. 9:12. ■ **10:12 «Birak, bu kahin bolsa gunahlar üqün birla qetimlik mēnggü inawətlik bir qurbanlıqni sunoqandin keyin, Hudaning ong yenida olturdi»**

— oqurmənlərgə ayan boliduki, kona əhdə dəwridə kahinlarning hizmitining ayioqi yok idi, xuning bilən daim «**turatti**» (ərə turatti, ibadət qedirida orunduk yok idi). Ləkin Əysa biz üqün özini birla qurbanlıq sunoqandin keyin «**olturdi**».

■ **10:12** Zəb. 110:1; Ros. 2:34; 1Kor. 15:25; Əf. 1:20; Kol. 3:1; Ibr. 1:13. ■ **10:13 «U xu yərdə «dūxmənliri Öz ayioqi astida təhtipər qilinoquqə» kütidu»** — 2:13 wə «Zəb.» 110ni kərüng.

tüzidioğan əhdəm mana xuki, dəydu
Pərwərdigar;

Mən Öz təwrat-kanunlirimni ularning zehin-
əkligimu salimən,

Həmdə ularning kəlbəgimu pütimən» degəndin
keyin, U yənə: — ■

¹⁷ «Ularınq gunahliri wə itaətsizlikirini
mənggügə esimdin qıqiriwetimən» — degən.

■ ■

¹⁸ Əmdi xu yolda gunahlar kəqürüm
kılinoğanikən, gunahlar üqün kurbanlıq
kılınqning həjritimu qalmaydu.

Əmdi Hudağa yəkinlixayli!

¹⁹ Xuning üqün, əy kərindaxlar, Əysanınq kəni
arkılıq əng mukəddəs jayğa kirixkə jür'ətlik
bolup, ■

²⁰ (U bizgə eqip bərgən, ibadəthanining
pərdisidin (yəni, Uning ət-tenidin) ətidioğan
xu yipyengi, həyatlıq yoli bilən)

²¹ xundakla Hudanınq ailisini baxquridioğan
bizning uluq kahinimiz bolğanlıqı bilən, ■

²² dillirimiz wijdandiki bulğunuxlardin sepilix
bilən paklanğan wə bədinimiz sap su bilən
yuyuloğandək tazılanğan həlda etikadning

■ **10:16** Yər. 31:31-34; Rim. 11:27; İbr. 8:8. ■ **10:17**

«...Ularınq gunahliri wə itaətsizlikirini mənggügə es-
imdin qıqiriwetimən» — (16-17-ayət) «Yər.» 31:31-34. ■ **10:17**

Yər. 31:33,34. ■ **10:19** Yuh. 10:9; 14:6; Rim. 5:2; Əf. 2:13; 3:12.

■ **10:21** «xundakla Hudanınq ailisini baxquridioğan bizning
uluq kahinimiz bolğanlıqı bilən, ...» — «Hudanınq ailisi»
etikadqı jamaətni kərsitidu.

toluk jəzm-hatirjəmliki wə səmimiy kəlb bilən Hudaqə yəqinlixayli! ■ ■

23 Əmdi etirap qılqan ümidimizdə təwrənməy qing turayli (qünki wədə Bərgüqi bolsa səzidə turoquqidur)

24 wə mehir-muhəbbət kərsitix wə güzəl ix kilixkə bir-birimizni qandə qozqax wə riqbətləndürüxnə oylayli.

25 Bəzilər adət qiliwaləqandək, jamaəttə jəm boluxtin bax tartmayli, bəlki bir-birimizni jekiləp-ilhamlandurayli; bolupmu xu künining yeqinlaxqanliqini bayqioqininglarda, tehimu xundə qilayli. ■

26 Həqikətni tonuxkə nesip boləqandin keyin, yənə qəstən gunəh ötküzüwərsək, u qəqdə gunəhlər üqün sunulidəqan bəqkə bir qurbanliq

■ **10:22 «dillirimiz wijdandiki buləqunuxlardin sepilix bilən paklanəqan»** — muxu səzlər yengi əhdə astidiki etiqadqılarning əhwali bilən kona əhdə astidikilərnəg əhwalining selixturmisini kəzdə tutidu — kona əhdə astidikilər kahin tərpidin qurbanliq qanliri sepilixi arqilik «gunəhliri yepiləqan» yəki «kəfərat qilinəqan». Əmdi yengi əhdə astidikilərnəg dilliri Əysanəg qurbanliq qeni sepilix bilən, wijdanida həqkandəq buləqinixlar qalmaydu. **«bədinimiz sap su bilən yuyuləqandək tazilanəqan həlda etiqadning toluk jəzm-hatirjəmliki wə səmimiy kəlb bilən Hudaqə yəqinlixayli!»** — muxu ibarilər toqruluk «qoxumqə sez»imizdə tohtilimiz. ■ **10:22** Əz. 36:25. ■ **10:25 «bolupmu xu künining yeqinlaxqanliqini bayqioqininglarda, tehimu xundə qilayli»** — «xu kün» Məsihnəg bu dunyaqə qaytip kelidəqan künini kərsitidu, əlwəttə. Injilni yazəqılarning nəziridə pəqət bir kün, yəni «xu kün»lə kəzdə tutulidu. Grek tilida 19-25-ayətlər birlə jümlə bilən ipadilididu.

bolmas, ▢

²⁷ bəlkı bizgə qalidıoını pəkət sorak, xundakla Huda bilən qarxilixidıoanlarnı yəp tügitixkə təyyar turidıoan yalkunluk otnı korkunq iqidə kütüxla, halas. ▢ ▢

²⁸ Əmdi Musaoqa qüxürülgən Təwrat kanunini kəzgə ilmiöan hərəkəndək kixi ikki yaki üq guwahqining ispatı bolsa, kəngqilik kılınmayla öltürölətti. ▢

²⁹ Undakta, bir kixi Hudaning Oqlını dəpsəndə kılsa, Hudaning əhdisinin keniöa, yəni özini pak kılöan kənoqa napak dəp kərisa, xəpkət kılöuqi Rohni həkərət kılsa, bununğdin tehimu eoqır jazaöa layik hesablinidu, dəp oylimam-silər?

³⁰ Qünki *Təwratta* «İntikam Meningkidur, kixining kilmixlirini öz bexiöa özüm yandurimən, dəydu Pərwərdigar» wə «Pərwərdigar Öz həlkini sorakka tartidu» degüqini bilimiz. ▢ ▢

³¹ Mənggü həyat Hudaning kollarıöa qüxüp jazalinix nəkədər dəhxətlik ix-hə!

³² Əmdi silər yorutuluxtın keyin, azab-ökubətlik,

▢ **10:26** Qəl. 15:30; Mat. 12:31; İbr. 6:4; 2Pet. 2:20; 1Yuh. 5:16. ▢ **10:27** «bəlkı bizgə qalidıoını pəkət sorak, xundakla Huda bilən qarxilixidıoanlarnı yəp tügitixkə təyyar turidıoan yalkunluk otnı korkunq iqidə kütüxla, halas» — bu muhim ayət üstidə yənə «koxumqə söz»imizdə azrak tohtilimiz. ▢ **10:27** Kən. 32:43; Yəx. 26:11 ▢ **10:28** Qəl. 35:30; Kən. 17:6; 19:15; Mat. 18:16; 2Kor. 13:1. ▢ **10:30**

«İntikam Meningkidur, kixining kilmixlirini öz bexiöa özüm yandurimən, dəydu Pərwərdigar» ... «Pərwərdigar Öz həlkini sorakka tartidu» — bu sözlər «Kən.» 32:35 wə 36din elinöan. ▢ **10:30** Kən. 32:35, 36□ 41; Rim. 12:19

qattik kürəxlərgə bərdaxlik bərgən axu burunki künləni esinglarda tutunglar. ■

³³ Bəzi wakitlarda rəswa kilinip həkərətləx wə harlinixlaroqə uqridinglar wə bəzi wakitlarda muxundak muamililərgə uqrioqanlaroqə dərddax boldunglar.

³⁴ Qünki silər həm məhbüslarning dərdigə ortak boldunglar həm mal-mülkünglar bulanoqandimu, kəlgüsidə tehimu esil həm yokaq kətməydiqan bakiy təəllukatka igə bolidiqanliqinglarni bilgəqkə, huxallik bilən bu ixni qobul kildinglar. ■ ■

³⁵ Xuning üqün, jasaritinglarni yokatmanglar, uningdin intayin zor in'am bolidu.

³⁶ Qünki Hudaning iradisigə əməl kilip, Uning wadə kilöiniqə muyəssər bolux üqün, səwr-qıdam kilixinglaroqə toqra kelidu. ■

³⁷ Qünki *mukəddəs yazmilarda Huda* mundak degən: —

«Pəkət azoqinə wakittin keyinla»,

«Kəlgüqi dər wəkə yetip kelidu,

■ **10:32 «Əmdi silər yorutuluxtin keyin, azab-oqubətlik, qattik kürəxlərgə bərdaxlik bərgən axu burunki künləni esinglarda tutunglar»** — muxu azab-oqubət qekixi etiqadta qing türöqanliqi tüpəylidin, əlwəttə. ■ **10:34 «qünki silər həm məhbüslarning dərdigə ortak boldunglar»** — bu məhbüslar etiqad üqün zindanda yatqan. **«həm mal-mülkünglar bulanoqandimu,... huxallik bilən bu ixni qobul kildinglar»** — «mal-mülkünglar bulanoqanda» — muxu ixning tarihiy təpsilatlıri toqruluk «qoxumqə söz»imiznımu kərüng. ■ **10:34** Mat. 5:12; Ros. 21:33. ■ **10:36** Luqa 21:19.

U keqikmāydu. ■ ■

³⁸ Birak həkkanīy bolōuqī etīkad bilən yaxaydu; Lekin u kāynīgə qekinsə, Jenim uningdin sōyūnmāydu». ■ ■

³⁹ Halbuki, biz bolsak kāynīgə qekinip hālak bolidiōanlardin əməs, bəlki etīkad bilən öz jenimizni igiligənlərdindurmiz. ■

11

Etīkad-ixənq — ətəkənki guwahqilar

¹ Etīkad bolsa ümid kīlōan ixlarning real-likteki ipadisi wə kōrūnmāydiōan xəy'ilərnīng dəlilidur. ■

■ **10:37 «Pəkət azōinə wakittin keyinla»...** Kəlgüqī dər wəkə yetip kelidu, **U keqikmāydu** — «Yəx.» 26:20, «Həb.» 2:3. ■ **10:37** Həb. 2:2-3; Həg. 2:7; 1Pet. 1:6; 5:10.

■ **10:38 «Birak həkkanīy bolōuqī etīkad bilən yaxaydu»** — bəzi kona keqürmilərdə: «Mening həkkanīy adimim etīkad bilən yaxaydu» deyilidu. **«Birak həkkanīy bolōuqī etīkad bilən yaxaydu; lekin u kāynīgə qekinsə, jenim uningdin sōyūnmāydu»** — «Həb.» 2:4. ■ **10:38** Həb. 2:4; Rim. 1:17; Gal. 3:11.

■ **10:39 «... Biz bolsak kāynīgə qekinip hālak bolidiōanlardin əməs, bəlki etīkad bilən öz jenimizni igiligənlərdindurmiz»** — muxu ayəttə «jan» jismanīy tərəp əməs, bəlki rohīy tərəptiki həyatni kərsitidu.

■ **11:1 «Etīkad bolsa ümid kīlōan ixlarning reallıktiki ipadisi»** — yaki «etīkad bolsa ümid kīlōan ixlarning mutlək hətirjəmliki». Demisəkmü, Injilda «ümid» daim degüdək müjməl bir arzu əməs, bəlki Hudaning wədilirigə qing baqlanōan ixtur.

2 Qünki burunkı mötiwərlirimiz kədimdə mana xu etikad bilən *Hudadin kəlgən yahxi guwahlikni* aloqan. ■

3 Biz etikad arkilik kainatning Hudaning söz-kalami bilən ornitiloqanlikini, xundakla biz kəruwatkan məwjudatlarning kərgili bolidioqan xəy'ilərdin qıqқан əməslikini qüxinələymiz. ■ ■

4 Etikadi boləqəqə Həbil Qabilningkidinmu əwzəl bir qurbanlikni Hudaqə atioqan; etikadi boləqəqə Huda uning atioqanlirini təripləp, uningqə həkkəniy dəp guwahlik bərdi. Gərqə əlgən bolsimu, etikadi bilən u yənila bizgə gəp qilməktə. ■

5 Etikadi boləqəqə, Hənoh əlümni kərməylə ərxkə kətürüldi; Huda uni kətürüp elip kətqəqəqə, u yər yüzidə həq tepilmidi. Səwəbi u elip ketilixtin ilgiri, Hudani hursən qiloqan adəm dəp təripləngənidi. ■

6 Əmdilikdə etikad bolmay turup, Hudani hursən qilix mumkin əməs; qünki Hudaning aldioqə baridioqan kixi Uning barliqioqə, xundakla Uning Əzini izdigənlərgə əjrini qəyturoquqi ikənlikigə ixinixi kərək.

■ **11:2 «Qünki burunkı mötiwərlirimiz kədimdə mana xu etikad bilən Hudadin kəlgən yahxi guwahlikni aloqan» —**

«burunkı mötiwərlirimiz» degənlik grek tilida «aqsəqəllirimiz». Demək, ibraniylarning ata-bowiliri arisida etikad təripidə ülgilər wə yol baxliqıuqi boləqanlar. ■ **11:3 «Biz etikad arkilik kainatning Hudaning söz-kalami bilən ornitiloqanlikini ... qüxinələymiz» —** yəki «biz etikad arkilik dəwr-zamanlarning Hudaning söz-kalami bilən ornitiloqanlikini ... qüxinələymiz».

■ **11:3** Yar. 1:1; Zəb. 33:6; Yuh. 1:10; Rim. 4:17; Əf. 3:9; Kol. 1:16. ■ **11:4** Yar. 4:4; Mat. 23:35. ■ **11:5** Yar. 5:22,24.

7 Etikadi bolıraqqa, Nuh tehi k r l p bakmıoan w k l r h kkid  Huda t ripidin agahlandurul anda, ihlasm nlik k rkunqi bil n ailisidikil rni k tkuzux    n yooan bir kem  yasidi; h md  etikadi arkilik xundak k lip p tk l dunyadikil rning gunahliri  stidin h k m qikardi, xundakla etikadtin bol an h kkaniylikka mirashor boldi. ■ ■

8 Etikadi bolıraqqa, Huda Ibrahimni uning a miras s pitid  b rm kqi bol an zeminqa berixka qakiroanda, u ita t kildi; u k y rg  baridi anlikini bilm y turup yol a qikti. ■

9 Etikadi bolıraqqa u w d  kilinqan zeminda, huddi ya a yurtta turo and k musapir bolup qedirlarni makan k lip yaxidi. Hudaning uning a kil an w disining ortak mirashorliri bol an Ishak w  Yakuplarmu uning bil n birg  xuning a ohxax yaxidi.

10 Ibrahimning xundak kilixidiki s w b, u ulliri must hk m bol an x h rni k tk nidi; x h rning layihilig qi h m k ro uqisi Huda  zidur.

11 Etikadi bolıraqqa Sarah g rq  yaxinip  alo an, tu ut yexidin  tk n bolsimu, hamilidar bolux i tidario a ig  boldi; q nki u w d  kil an

■ 11:7 «Etikadi bolıraqqa, Nuh .. . ailisidikil rni k tkuzux    n yooan bir kem  yasidi» — «yooan kem » grek tilida «sanduk» deg n s z bil n ipadilini u. Q nki kem  sanduk x klid  idi («Yar.» 6-7-babni k r ng). ■ 11:7 Yar. 6:13. ■ 11:8 Yar. 12:4.

Hudani ixənqlik dəp qaraytti. ■

¹² Buning bilən birlə adəmdin, yəni əlgən adəmdək bolup qaloqan bir adəmdin asmandiki yultuzlardək kəp, dengiz sahilidiki qumdək sansiz əwladlar barliqqa kəldi. ■

¹³ Bu kixilərninğ həmmisi Hudaning wədə kiloqanlirioqə muyəssər bolmay turupla etiqadi boləqan həlda aləmdin ətə. Biraq ular həyat waqtida bularning kəlgüsidə əməlgə axurulidioqanliqini yiraktin kərüp, kuqak eqip hursənlik bilən kütken wə əzlrini yər yüzidə musapir wə yoluqi dəp axkarə eytkanidi. ■

¹⁴ Bu bundak sözlərnə kiloqan kixilərninğ bir wətənni təxna bolup izdəwatkanliqini enik ipadiləydu.

¹⁵ Dərwəkə, ular öz yurtini seqinoqan bolsa, qaytip ketix pirsiti qikqan bolatti.

¹⁶ Lekin ular uningdinmu əwzəl, yəni ərxtiki bir makanni təlpünüp izdiməktə. Xuning üqün, Hudaning əzlrininğ Hudasi dəp atilixidin nomus qilmaydu; qünki mana, U ular üqün bir xəhər

■ **11:11 «Etikadi boləqəqə Sarah gərqə yaxinip qaloqan, tuqut yexidin ətken bolsimu, həmilidar bolux iqtidarioqə igə boldi; qünki u wədə kiloqan Hudani ixənqlik dəp qaraytti»** — bəzi tərjimiliridə bu jümlidə kəzdə tutuloqan etiqad igisi Sarah əməs, bəlki İbrahim dəp qarilidu. Birnəqə səwəblərdin (jümlidin bala tuquxta küq, yəni həmilidar bolux iqtidari kərək boləqini ər kixi əməs, bəlki ayal kixi boləqanliqidin!), kərsitilən etiqadqini Sarah dəp qaraymiz. U Hudaning sözidin gumanlanəqandin keyin, əyibləngən bolup andin qing etiqadta turəqan boluxi mumkin («Yar.» 18:1-15ni kərüng). ■ **11:11** Yar. 17:19; 21:2; Luqa 1:36. ■ **11:12** Yar. 15:5; 22:17; Rim. 4:18. ■ **11:13** Yar. 23:4; 47:9; Yuh. 8:53.

hazirliqan. ■

17-18 Ibrahim Huda tərpidin sinalətinida, etiqa boləqqa oqlı Ishakni kurbanlik süpitidə Hudəqə atidi; gərqə u Hudaning wədilirini, jümlidin «Sening namingni dawamlaxturidioqan nəsling bolsa Ishaktin kelip qikidu» deginini tapxuruwaləqan bolsimu, u yənila birdinbir oqlini kurban kilixka təyyar turdi. ■

19 Qünki u hətta Ishak əlgən təkdirdimu, Hudaning uni tirildürüxkə qadir ikənlikigə ixəndi. Mundəqə eytkanda, Ishakni ölümündin tirildürülgəndək qaytidin tapxuruwalıdi.

20 Etiqa boləqqa, Ishak oqlulliri Yakup bilən Əsawning kəlgüsü ixlirioqə həyrlik tiləp dua kildi. ■

21 Etiqa boləqqa, Yakup aləmdin ətux aldida Yüsüpning ikki oqlining hərbi üqün həyrlik dua kilip, həsisioqə tayinip turup Hudəqə səjdə kildi. ■ ■

22 Etiqa boləqqa, Yüsüp səkratka quxüp qələqanda, bəni Israilning Misirdin qikip ketidioqlanlığını tiləq aldi həmdə özining ustihan-

■ 11:16 Mis. 3:6; Mat. 22:32; Ros. 7:32. ■ 11:17-18 Yar. 22:10; Yar. 21:12; Rim. 9:7; Gal. 3:29. ■ 11:20 Yar. 27:28,39. ■ 11:21 «Etiqa boləqqa, Yakup aləmdin ətux aldida Yüsüpning ikki oqlining hərbi üqün həyrlik dua kilip, həsisioqə tayinip turup Hudəqə səjdə kildi» — «Yar.» 47:31 (grek tilidiki «Səptuagint» (LXX) degən təjmisini)ni kərüng. ■ 11:21 Yar. 47:31; 48:15.

liri toʻqirulokmu ʻmr kildi. ■ ■

²³ Etikadi bololaaqa, Musa tuqulolanda, uning ata-anisi uni uq ay yoxurdi; qunki ular Musaning yekimlik bir bala ikonlikini kordi, padixahning pormanidinmu korkmidi. ■ ■

²⁴ Etikadi bololaaqa, Musa qong bolup uluq zat bololandin keyin, «Pirawning kizining oqli» degan atakta turuwerixni ret kilip,

²⁵ gunah iqidiki lazzatlardin wakitlik bahriman boluxning orniqa, Hudaning halki bilan billa azab qekixni awzal kordi. ■

²⁶ U Masihka karitiloqan hakaratkə uqraxni Misirning hazinisidiki bayliklarqa igə boluxtinmu awzal bildi. Qunki kəzlini in'amoq tikiwatatti. ■

²⁷ Etikadi bololaaqa, u padixahning

■ **11:22 «Etikadi bololaaqa, Yüsüp səkratka quxüp qalolanda, bəni Israilning Misirdin qikip ketidioanlikini tiloqa aldi həmdə özining ustihanoliri toqirulokmu ʻmr kildi»** — Yüsüpnin ʻmri bolsa «Silər Misirdin qikqininglarda mening ustihanolirimni elip ketinqlar» degənlik idi. «Yar.» 50:24 wə «Mis.» 18:19ni kərüng. ■ **11:22 Yar. 50:24.** ■ **11:23**

«Etikadi bololaaqa, Musa tuqulolanda, uning ata-anisi uni uq ay yoxurdi; qunki ular Musaning yekimlik bir bala ikonlikini kordi, padixahning pormanidinmu korkmidi» — «yekimlik bir bala» bu səz qokum Musaning bir alahidilikini, uning Hudaoqə yaqidioanlikini kərsətsə kərək («Ros.» 7:20nimu kərüng). ■ **11:23 Mis. 2:2; Ros. 7:20.** ■ **11:25 Zəb. 84:10** ■ **11:26 «U (Musa) Masihka karitiloqan hakaratkə uqraxni Misirning hazinisidiki bayliklarqa igə boluxtinmu awzal bildi...»** — «Masihka karitiloqan hakarət» degən səz bəlkim Masihning hərdaim (hətta dunyoqə kelixidin ilgiri) Öz halki bilən bir ikonlikini kərsitidu. Bu əjayib ibarə toqirulok «koxumqə səz»imizdə tohtilimiz.

oʻzapidinmu qorkmay Misirdin qikip katti. *Japa-muxəkəkətəkə* qididi, qünki Kəzgə Kөрünmigüqi uning kəzigə kөрünüp turоqandək idi.

²⁸ Etikadi bolоqаqқа, u «tunji oоqlining jenini aloquqi» *pərixtning Israillaroqa* təgməsliki üqün *tunji* «ötüp ketix» heytni ornitip, xuningоqа munasiwətlik қanni *buyruloqini boyiqə* sepip-sürkidi. ■ ■

²⁹ Etikadi bolоqаqқа, *Israillar* Kizil Dengizdin huddi қuruklukta mangоqandək mengip өtti. Birақ *ularni qоoqlap kəlgən* Misirliklar өtməkqi bolоqanda suqа оərқ boldi. ■

³⁰ Etikadi bolоqаqқа, həlk yəttə kün Yeriho xəhirining sepilini aylanоqandin keyin sepil өrүldi. ■ ■

³¹ Etikadi bolоqаqқа, pahixə ayal Rahab Israil qarlioquqilirini dostlarqə kütüwalоqаqқа, itaətsizlər *bolоqan өз xəhiridikilər* bilən birliktə hаlak bolmidi. ■

³² Mən yənə nemixқа sөzləp olturay? Gideon, Baraq, Ximxon, Yəftah, Dawut, Samuil wə қaloqan baxқа pəyoqəmbərlər toqrisida eytip

■ **11:28 «Etikadi bolоqаqқа, u «tunji oоqlining jenini aloquqi» pərixtning Israillaroqa təgməsliki üqün tunji «ötüp ketix» heytni ornitip, xuningоqа munasiwətlik қanni buyruloqini boyiqə sepip-sürkidi»** — bu wəқəlerni qüxinix üqün «Mis.» 12-babқа қaralsun. ■ **11:28** Mis. 12:21.

■ **11:29** Mis. 14:22. ■ **11:30 «Etikadi bolоqаqқа, həlk yəttə kün Yeriho xəhirining sepilini aylanоqandin keyin sepil өrүldi»** — Yeriho xəhiri Israillar Misirdiki қulluқtin қutulup, Huda berixkə wədə қiloqan Қanaan zeminida jəng қilmayla игiligən tunji xəһər. «Yəxua» 6-babni kөрүng. ■ **11:30** Yə. 6:20.

■ **11:31** Yə. 2:1; 6:23; Yaq. 2:25.

kəlsəm wəqit yətməydu. ■

³³ Ular etiqadi bilən əllərninğ üstidin oqalib kəldi, adalət yürgüzdi, *Huda* wədə kıləqanlarəqə erixti, xirlarning aqzilirini etip qoydi, ■ ■

³⁴ dəhxətlik otning yalkunini əqürdi, kiliqning tiqidin keqip kütuldi, ajizliktin küqəydi, jənglərdə baturluq kərsətti, yat əllərninğ qoxunlirini teri-pirəng kildi. ■ ■

³⁵ *Etikadi boləqəqə*, ayallar əlgən uruq-tuqənlirini əlümdin tirildürgüzüp qayturuwaldi; birəq bəxkilar kəlgüsidə tehimu yahxi həlda əlümdin tiriləyli dəp, kütulux yolini rət kiliq kiyinilixkə bərdəxlik bərdi. ■

³⁶ Yənə bəzilər sinilip har-məshirilərgə uqrap qamqilandi, bəzilər həttə kixənlinip zindanoqə

■ **11:32** Həq. 4:6; 6:11; 11:1; 12:7; 13:24; 1Sam. 17:45; 1Sam. 12:2.

■ **11:33** «Ular etikadi bilən əllərninğ üstidin oqalib kəldi, adalət yürgüzdi...» — «adalət yürgüzdi» bəlkim Dawuttək adillik bilən yurt soraxlirini, yəki Ayuptək bəxkilarning dərdigə yetixni (məsilən, «Ayup» 29:12-17, 31-babni kərüng) kərsitidu. «ular etikadi bilən ... *Huda wədə kıləqanlarəqə erixti, xirlarning aqzilirini etip qoydi...*» — bir kətim Daniyal pəyoqəmbər xir uwisioqə taxlanəqan, birəq u Hudaqə boləqan etikadi wəjidin xirlardin kütulup qələqan. «Dan.» 6-babni kərüng. ■ **11:33** Həq. 14:6; 1Sam. 17:34; Dan. 6:23. ■ **11:34** «dəhxətlik otning yalkunini əqürdi,...» — məsilən, «Dan.» 3-babni kərüng. ■ **11:34** 1Sam. 20:1; 1Pad. 19:3; 2Pad. 6:16; Ayup 42:10; Zəb. 66:12; Yəx. 38:21; Yo. 3:10 ■ **11:35** 1Pad. 17:23; 2Pad. 4:36; Ros. 22:25.

taxlandi; ■ ■

³⁷ ular qalma-kesək kilip öltürüldi, hərə bilən hərilinep parqilandi, sinaklarni bexidin ötküzdi, kiliqlinip öltürüldi; ular koy-əqkə terilirini yepinqa kiləqan halda sərsan bolup yürdi, namratlıqta yaxidi, kiyin-kistakğa uqridi, horlandi ■ ■

³⁸ (ular bu dunyağa zayə kətkənidi), qəllərdə, taqlarda, əngkürlərdə wə gəmilərdə sərgərdan bolup yürdi.

³⁹ Bularning həmmisi etikadi bilən Hudaning Öz guwaği bilən təripləngən bolsimu, Hudaning wadə kiləqiniqə əyni boyiqə erixkini yok. ■

⁴⁰ Əmdilikte Huda bizlər üqün tehimu əwzəl bir nixan-məksətni bekitkən bolup, ular bizsiz

■ **11:36 «Yənə bəzilər sinilip har-məshirilərgə uqrap qamqilandi, bəzilər hətta kixənlinip zindanoğa taxlandi»** — Təwratta muxundaq misallar nuroqun. 35-ayəttə kərsitilgən azablar wə uxbu babta bəzi baxқа ixlar «Makabbilər» degən tarihiy kitab (1-, 2- wə 4-tom)da hatirilinidu. Bu kitab Təwratning bir qismi bolmisimu, tarixxunaslar təripidin asasen ixənqlik dəp qarilidu. ■ **11:36** Yər. 20:2. ■ **11:37 «...hərə bilən hərilinep parqilandi...»** — Yəhədiy həlqining bəzi tarihliri boyiqə Manassəh padixah Yəxaya pəyoqəmbərnı xundak kiləqan. Təwrat ezidə muxu tarix hatirilənmigən. ■ **11:37** 1Pad. 21:13; 2Pad. 1:8; Mat. 3:4. ■ **11:39 «Bularning həmmisi etikadi bilən Hudaning öz guwaği bilən təripləngən bolsimu, Hudaning wadə kiləqiniqə əyni boyiqə erixkini yok»** — «erixkini yok» degənlik yər yüzidə tirik waqtida erixmigən, deməqci. Tirilgəndə pütünləy baxқиə bolidu, əlwəttə!

kamalətkə yetküzülməydu. ■

12

Huda Öz pərzəntlərini tərbiyələydu

1-2 Əmdi ətrapimizda guvəhqılar xunqə qong buluttək bizni oruvaloqəqə, hərhil eqir yük həm bizgə asanla qirmixiwalidiqan gunahni qerüp taxlap, aldimizə qoyulqan yügürüx yolini qidamlıq bilən besip yügürəyli; buningda kəzimizni etiqadimizning Yol Baxlıoquqisi wə Takamullaxturoquqisi bolqan Əysaqə tikəyli. U Özini kütken huxallıq üqün kresttiki azabqə bərdaxlıq bərdi həm uningda bolqan həkərkə pisənt qilmidi. Xuning bilən U Hudaning təhtining ong tərpidə olturoquzuldi. ■ ■

■ 11:40 «Əmdilikdə Huda bizlər üqün tehimu əwzəl bir nixan-məqsətni bekitkən bolup, ular bizziz kamalətkə yetküzülməydu» — demək, ular bizni kütüxi kerək, yengi əhdidin bəhrimən bolqan etiqadqı bizlər bilən tənq kamalətkə yetküzüldi. ■ 12:1-2 «Əmdi ətrapimizda guvəhqılar

xunqə qong buluttək bizni oruvaloqəqə,... » — «guvəhqılar» ikki tərəptiki səz boluxi mumkin: (1) Yukiriki 11-babta tiləq elinqan kixilər bizgə etiqad bilən yaxaxning nemə ikənlikini kərsitip «guvəhlik bərgənliki»ni həm (2) «etiqadning bəygisi»də yügürginimizdə bularning ərxin bizgə guvəhqılardək qarap turuwatqanlığını kərsitidu. «Bulut» kizik gəp — «Dan.» 7:13, «Mat.» 24:30, 26:46, «1Tes.» 4:17, «Wəh.» 1:7ni kərüng. ■ 12:1-2 Rim. 6:4; 12:12; 1Kor. 9:24; Əf. 4:22; Kol. 3:8; Ibr. 10:36; 1Pet. 2:1, 2; Luqə 24:26; Fil. 2:8-11; Ibr. 1:3; 8:1; 1Pet. 1:11.

³ Kenglünglarning herip sowup kətməsliki üqün, gunahkarlarning xunqə kattik horlaxlirioqə bərdaxlik Bərgüqini kəngül qoyup oylanglar.

⁴ Gunahqa qarxi kürəxlərdə tehi kan akkuzux dərijisigə berip yətmidinglar. ■

⁵ Hudaning silərgə Öz pərzəntlirim dəp jekiləydioqan *mukəddəs yazmilardiki* munu səzlrini untudunglar: —

«I oqlum, Pərwərdigarning tərbiyisigə səl karima,

Əyiblənginingdə kenglüng sowup kətmisun, ■

⁶ Qünki Pərwərdigar səyginigə tərbiyə beridu, Mening oqlum dəp qəbul qılqanlarning həmmisini dərriləydu». ■ ■

⁷ Azab qəkkininglarni Hudaning tərbiyisi dəp bilip, uningə bərdaxlik beringlar. Qünki silərnin tərbiyə elixinglarning əzi Hudaning silərnə oqlum dəp muamilə qılqanlığını kərsitidu. Qaysi pərzənt atisi tərpidin tərbiyilənməydu?

⁸ Əmdi *Hudaning* tərbiyilixidə hər bir pərzəntinin öz ülxi bar; ləkin bu ix silərdə kəm bolsa həqiqiy oqulliridin əməs, bəlki haramdin bolqan pərzənti bolup qikisilər.

■ **12:4** 1Kor. 10:13. ■ **12:5** Ayup 5:17; Pənd. 3:11-12; Wəh. 3:19. ■ **12:6** «I oqlum, Pərwərdigarning tərbiyisigə səl karima, əyiblənginingdə kenglüng sowup kətmisun,

qünki Pərwərdigar səyginigə tərbiyə beridu, Mening oqlum dəp qəbul qılqanlarning həmmisini dərriləydu»

— «Pənd.» 3:11-12. ■ **12:6** Pənd. 3:11,12

⁹ Uning üstigə həmmimizning özimizgə tərbiyə bərgən ət jəhəttiki atilirimiz bar, biz ularnimu hərmətləp kəldük. Xundak ikən, rohlarning atisiqə tehimu itaət kılmamduq? Xundakta həyatimiz yaxnimamdu?

¹⁰ Ət jəhəttiki atilirimiz bərhək pəkət əzi muwapıq kərgən yol boyiqə azoqinə wakit bizni tərbiyiləgən. Lekin U bolsa bizgə paydilik bolsun dəp, pak-mukəddəslikidin muyəssər boluximiz üqün tərbiyləydu.

¹¹ Əmdi kattik tərbiyə berilgən waktida adəmnı hux kılmaydu, əksiqə adəmnı kəyoquqə qəmdüridu; birak buning bilən tüzəlgənlərgə u keyin həkkanıyliktin qıqkan tinq-hatirjəmlıknıng mewisini beridu.

¹² Xuning üqün, «Telip sanggilioqan qolunqlarnı, zəiplixip kətkən tizinglarnı ruslanglar» ■ ■

¹³ wə «aksak»larning pükülöp qalmay, bəlki xipa tepixi üqün pütlinglarnı tüz yollarda mangdurunglar. ■

Hudaning qorkunqida yaxanglar

¹⁴ Barlıq kixilər bilən inak ətüxkə wə pak-mukəddəs yaxaxka intilinglar; mukəddəs bolmioqan kixi hərgiz Rəbni kərəlməydu. ■

■ **12:12 «... «Telip sanggilioqan qolunqlarnı, zəiplixip kətkən tizinglarnı ruslanglar»»** — yaki «...«telip sanggilioqan qolunqlarnı, zəiplixip kətkən tizinglarnı küqəytinglar»» («Yəx.» 35:3din nəkil kəltürülgən). ■ **12:12** Yəx. 35:3. ■ **12:13 «... «aksak»larning pükülöp qalmay, bəlki xipa tepixi üqün pütlinglarnı tüz yollarda mangdurunglar»** — «aksak»lar bəlkim etiqadi ajizlarnı kərsitidu. ■ **12:14** Rim. 12:18; 2Tim. 2:22.

¹⁵ Oyoqak turunglarki, heqkim Hudaning mehır-xəpkitidin məhrum qalmisun; aranglarda silərgə ix tapkuzup siləni köydüridioqan, xundakla kəp adəmləni buloqap napak boluxka səwəb bolidioqan birər əq-adawət yiltizi ünmisun. ▣

¹⁶ Aranglarda heqbir buzukluk kılouqi yaki əzining tunji oqulluk hokukini bir wah tamakka setiwətkən Əsawdək ihlassiz kixi bolmisun. ▣ ▣

¹⁷ Qünki silərgə məlumki, Əsaw keyin *atisining* həyrlik duasini elixni oylioqan bolsimu, xundakla uningə intilip kəz yaxlirini ekıtip yalwuroqan bolsimu, u *bu ixlarni ornioqa kəltüridioqan* towa kılıx yolini tapalmay, rət kılındi. ▣ ▣

Sinay teqi — Israillar Təwrat qanunini qobul qıloqan taoq — wə Zion teqi, yəni əxtiki

▣ **12:15** Qan. 29:17; Ros. 17:13; 2Kor. 6:1; Gal. 5:12.

▣ **12:16** «...Əzining tunji oqulluk hokukini bir wah tamakka setiwətkən Əsawdək ihlassiz kixi bolmisun» — «Yar.» 25:29-34. ▣ **12:16** Yar. 25:33; Əf. 5:3; Kol. 3:5; 1Tes. 4:3. ▣ **12:17** «...u (Əsaw) bu ixlarni ornioqa kəltüridioqan towa kılıx yolini tapalmay...» — baxka birhil təjımisi «u (Əsaw) əz gunahidin towa kılıx yolini tapalmay...».

«Towa kılıx» grek tilida «uni» bilən ipadilini. Bəzi təjımanlar bu «uni» degənni «gunahidin towa kılıx»ni kərsitidu, dəp qaraydu. Lekin «Yar.» 27:1-40kə qarıqanda, uning izdigini əslidiki təwilikidin towa kılıx əməs, bəki pəkət puxayman bilən atisining həyrlik duasila idi. Xuning üqün muxu yərdə «towa kılıx»ning mənisi: — (1) atisining qararini, yaki (2) Hudaning iradisini əzgərtixni bildüridu (okurmənlərgə ayanki, «towa kılıx»ning əslidiki mənisi «kəzqaraxni əzgərtix» «pozitsiyəni əzgərtix» degənlik). ▣ **12:17** Yar. 27:36.

Yerusalem

¹⁸ Qünki silər kol bilən tutkili bolidioqan, yalkunlap ot yenip turuwatqan həmdə sürlük bulut, qarangoquluk wə kara kuyun kaplioqan axu taoqka kəlmidinglar — ■ ■

¹⁹ (u jayda kanay sadasi bilən səzligən awaz yətküzülgəndə, bularni anglioqanlar: «Bizgə yənə söz kılınmisun!» dəp Hudaqə yalwuruxti; ■ ■

²⁰ qünki ular kılinoqan əmrni kətürəlmidi. «Egər bu taoqka hətta birər haywanning ayioqi təgsimu, qalma-kesək kılıp öltürülsun» dəp tapilanoqanidi; ■ ■

²¹ u kərünux xundak qorkunqluk idiki, Musamu: «Bək kattik qorkup oqal-oqal titrəp kəttim» degənidi). ■ ■

■ 12:18 «yalkunlap ot yenip turuwatqan həmdə sürlük bulut, qarangoquluk wə kara kuyun kaplioqan axu taoqka kəlmidinglar...» — «axu taoq» bolsa Yəhudiylar həlqi Musa pəyoqəmbərnin wasitisi bilən Təwrat qanunini qobul kılqan Sinay teqini kərsitidu («Mis.» 19-babni kərüng). ■ 12:18 Mis. 19:10,16; 20:21; Qan. 5:22. ■ 12:19 «u jayda kanay sadasi bilən səzligən awaz yətküzülgəndə, bularni anglioqanlar: «Bizgə yənə söz kılınmisun!» dəp Hudaqə yalwuruxti» — «Qan.» 15:23ni kərüng. ■ 12:19 Mis. 20:19; Qan. 5:25; 18:16.

■ 12:20 «qünki ular kılinoqan əmrni kətürəlmidi. Egər bu taoqka hətta birər haywanning ayioqi təgsimu, qalma-kesək kılıp öltürülsun» dəp tapilanoqanidi...» — baxka birhil tərjimi: «qünki ularqə tapilanoqan: «Egər bu taoqka hətta birər haywanning ayioqliri təgkən bolsimu, qalma-kesək kılıp öltürülsun» degən əmrni kətürəlmidi». ■ 12:20 Mis. 19:13.

■ 12:21 «u kərünux xundak qorkunqluk idiki, Musamu: «Bək kattik qorkup oqal-oqal titrəp kəttim» degənidi» — «Qan.» 9:19. ■ 12:21 Qan. 9:19

22 — Silər bəlkə Zion teoqioq, yəni mənngü həyat Hudaning xəhəri — ərxtiki Yerusalemoq, tümənligən pərixtilərgə, ▢

23 isimpliri ərxtə pütülgən tunji tuquloqlarlarınq həyt-mərikə huxallıqida jəm kılinoqlan jamaitigə, həmməylənning soraqçisi Hudaq, takamullax-turuloqlan həkkanıy kixilərləning rohlirioq. ▢ ▢

24 wə yengi əhdining wasitiqisi Əysaq, xundakla həm Uning sepilgən kəniqə kəldinglar. Bu kən Həbilningkidin əwzəl söz kılıdu. ▢ ▢

25 Bu sözni kılouqini rət kılmaslıqlar üqün diqqət kilinglar. Qünki yər yüzidə əzlrigə wəhiy yətküzüp agahlandırouqini rət kılolanlar jazadin kəqip kutulalmioqlan yərdə, ərxtə bizni agahlandırouqidin yüz ərüsək,

▢ 12:22 Gal. 4:26; Wəh. 3:12; 21:10-27. ▢ 12:23 «isimpliri ərxtə pütülgən tunji tuquloqlarlarınq... jamaitigə...»

— «tunji tuquloqlar» dəgən söz bu yərdə Əysa Məsihkə etikad kılıp, «kaytidin tuquloqlan» Hudaning pərzənti dəp hesablanqlanlarni kərsitidu. «ərxtiki Yerusalemoq,

tümənligən pərixtilərgə, isimpliri ərxtə pütülgən tunji tuquloqlarlarınq həyt-mərikə huxallıqida jəm kılinoqlan jamaitigə,...» — (22-23-ayət) baxkə birhil tərjimisi: «həyt-mərikə huxallıqioq jəm bolidoqlan tümənligən pərixtilərgə, isimpliri ərxtə yeziloqlan tunji tuquloqlarlarınq jamaitigə...». İsaillərləning isimplirininq həmmisi yər yüzidə «royhət»tə pütülüxi buyruloqlanidi («Qəl.» 1:1-18). Ləkin jamaəttikilərləning isimpliri yər yüzidə əməs, bəlkə ərxtə pütüklüktur. ▢ 12:23 Luqa 10:20. ▢ 12:24 «wə yengi əhdining wasitiqisi Əysaq, xundakla həm Uning sepilgən kəniqə kəldinglar. Bu kən Həbilningkidin əwzəl söz kılıdu» — Əysa Məsihning sepilgən kəni insanning gunahlırlirini tiləp ularni pak kılıdu. Həbilning kəni bolsa intikəm dəp hərkiyəp yioqlaytti («Yar.» 4:10). ▢ 12:24 Yar. 4:10; İbr. 10:22; 11:4; 1Pet. 1:2.

həlimiz təhimu xundak bolmamdu? ■ ■

26 Əmdi xu qaoqda Hudaning awazi zeminni təwritiwətkənidi; ləkin əmdi U: «Əzüm yənə bir kətim zeminnila əməs, asmannimu təwritimən» dəp wədə kildi. ■ ■

27 «Yənə bir kətim» degən bu söz təwritilidiqlənlərin, yəni yarıtiləqlən nərsilərin təwritilixi bilən yoxitilidiqlənlikini, təwrətkili bolmaydiqlən nərsilərin mənəggü müqim bolidiqlənlikidin ibarət mənini bildüridu.

28 Xuning üqün, təwrətkili bolmaydiqlən bir padixahlikka müyəssər bolup, mehir-xəpkətni qing tutup bu arqilik ihlasmənlik wə əyminix-korkunq bilən Hudani hursən kildiqlən ibadətləni kilayli. ■ ■

29 Qünki Hodayimiz həmmi yəwətküqi bir ottur. ■ ■

■ 12:25 «...yəz yüzidə əzlrigə wəhiy yətküzüp agahlandıruquqi» — muxu yərdə Hudaning Musa pəyoqəmbər arqilik səzliginini kərsitidu. ■ 12:25 İbr. 2:3. ■ 12:26 «Əmdi xu qaoqda Hudaning awazi zeminni təwritiwətkənidi...» — «xu qaoqda» — Huda Sinay teqidin səzliginidə. «ləkin əmdi U: «Əzüm yənə bir kətim zeminnila əməs, asmannimu təwritimən» dəp wədə kildi» — «Həg.» 2:6ni kəring. ■ 12:26 Həg. 2:5. ■ 12:28 «təwrətkili bolmaydiqlən bir padixahlikka müyəssər bolup, mehir-xəpkətni qing tutup,...» — baxka birhil tərjimisi: «təwrətkili bolmaydiqlən bir padixahlikka müyəssər boləqinimizdin minnətdar bolup,...». ■ 12:28 1Pet. 2:5. ■ 12:29 «Qünki Hodayimiz həmmi yəwətküqi bir ottur» — bu səzlər «Qan.» 4:24, 9:3dimu tepilidu. ■ 12:29 Qan. 4:24.

13

Hudani hux kili

¹ Aranglarda qerindaxlik mehir-muhabbat tohtimisun. ▣

² Natonux kixilerga mehmandost boluxni untumanglar. Qunki bezilar xu yol bilan bilmastin perixtilarni mehman kilolan. ▣

³ Zindanoqa taxlanolanlarni ular bilan billa zindanda zanjirlangandak yad etinglar. Horlanolanlarni ozunglarmu tonda turuwatqan benda supitida yad etip turunglar. ▣ ▣

⁴ Hommada adam nikahqa hormalat kilsun, arhotunlarning yatidoqan yeri daqsiz bolsun; qunki Huda buzukqilik kilouqilar wa zina kilouqilardin hesab alidu. ▣

⁵ Mengix-turuxunglar pulparesliktin haliy bolsun, barioqa kanaat kilinglar. Qunki Huda mundak degan:

▣ **13:1** Rim. 12:10; Ef. 4:3; 1Pet. 1:22; 2:17; 4:8.

▣ **13:2** Yar. 18:1; 19:1; Rim. 12:13; 1Pet. 4:9. ▣ **13:3**

«Zindanoqa taxlanolanlarni ular bilan billa zindanda zanjirlangandak yad etinglar» — «zindanoqa taxlanolanlar» wa «horlanolanlar» etikadi uqun ziyankaxlikka uqriolanlarni korsitidu. **«horlanolanlarni ozunglarmu tonda turuwatqan benda supitida yad etip turunglar»** — bu jekilaxning manisi balkim: (1) ozliringlar ajizlikka wa jismaniy azablaroga duq kalganlikinglar tupaylidin muxularni yad etip turunglar; (2) yaki Oysa Masihning teni bololan jamaat azasi supitida, heshdaxlik wa darddaxlik korsitinglar» deganni bilduridu. ▣ **13:3** Mat. 25:36.

▣ **13:4 «ar-hotunlarning yatidoqan yeri daqsiz bolsun»** — baxka birhil tarjimisi boluxi mumkin: «nikah hormalat hormalik ix, ar-hotunluk orun daqsizdur» — bu tarjima tooqra bolsa, asasiy manisi ar-hotunluk, xundakla ar-hotunluk arisidiki muhabbatlik jiniy munasiwat Huda aldida yaxxi ixtur.

«Səndin əsla ayrilmaymən,
Seni əsla taxlimaymən». ■ ■

⁶ Xunga, yürəklik bilən eytalaymizki,
«Pərwərdigar mening Yardəmqidur, heq
qorkmaymən,
Kixilər meni nemə kılalisun?» ■ ■

⁷ Silərgə Hudaning söz-kalamini yətküzgən,
silərnin yetəkqiliringlarni esinglarda
tutunglar. Ularning mengix-turuxining mewə-
nətijsigə kəngül koyup qarap, ularning
etikadini ülgə kılinglar: — ■

⁸ Əysa Məsih tünügün, bugün wə
əbədil'əbədgigə əzgərməydu! ■

⁹ Xuning üqün, hərhil qəyriy təlimlər bilən
ezikturulup kətmənglar; qünki insanning
kəlbi *kurbanlıqqa has* yeməkliklər bilən
əməs, bəlki Hudaning mehir-xəpkiti bilən
quwwətləndürülgini əwzəl. Qünki bundak
yeməkliklərgə berilip keliwatқанlar ulardin
heqkandak payda kərgən əməs. ■

■ **13:5 «Səndin əsla ayrilmaymən, seni əsla taxlimaymən»**
— Təwrat, «Qan.» 31:6-8. ■ **13:5** Yar. 28:15; Mis. 23:8; Qan.
16:19; 31:6, 8; Yə. 1:5; 1Tar. 28:20; Pənd. 15:16; Fil. 4:11;
1Tim. 6:6, 8. ■ **13:6 «Pərwərdigar mening Yardəmqidur,
heq qorkmaymən, kixilər meni nemə kılalisun?»** —
«Zəb.» 27:1, 118:6. ■ **13:6** Zəb. 54:4; 56:4; 118:6-7 ■ **13:7**
Ibr. 13:17. ■ **13:8 «Əysa Məsih tünügün, bugün wə
əbədil'əbədgigə əzgərməydu!»** — muəllip, bu həqiqətni dəl
xu yetəkqi kərindaxlarning etikadining jəwhiridur, deməkqi
boluxi mumkin. ■ **13:9** Yar. 29:8; Mat. 24:4; Yuh. 6:27; Rim.
14:17; 16:17; Əf. 4:14; 5:6; Kol. 2:16; 2Tes. 2:2; 2Tim. 4:3; 1Yuh.
4:1.

¹⁰ Bizlarning xundak bir qurbangahimiz barki, ibadət qedirida hizmette bolqanlarning uningdin yeyix hokuki yoktur. ■

¹¹ Qunki gunah tilax süpitide soyuloqan, qeni bax kahin tæripidin æng mukæddæs jayoqa elip kirilgæn kurbanlik haywanlarning teni bolsa qarargahning sirtioqa elip qikilip keydürülætti. ■ ■

¹² Xunga Əysamu Əz qeni bilæn hælknï paklap Hudaoqa atax üqün, xæhær dærwazisining sirtida azab qekip ældi. ■ ■

¹³ Xundak ikæn, bizmu qarargahning sirtioqa qikip, Uning yenioqa berip, Uningoqa qaritiloqan

■ **13:10 «Bizlarning xundak bir qurbangahimiz barki, ibadət qedirida hizmette bolqanlarning uningdin yeyix hokuki yoktur»** — bu «qurbangah» Əysa Mæsih insanlarning gunahï üqün mihlinip øltürülgæn krestni kersitidu. Muxu «qurbangahın yeyix» bolsa uning kurbanlikidin qikқан, mænggülük hayattiki hærtürlük rohïy mewilærdin bæhrimæn boluxtin ibaræt bolidu. ■ **13:11 «Qunki gunah tilax süpitide soyuloqan, qeni bax kahin tæripidin æng mukæddæs jayoqa elip kirilgæn kurbanlik haywanlarning teni bolsa qarargahning sirtioqa elip qikilip keydürülætti»** — «Law.» 16:27ni kærüing. ■ **13:11** Mis. 29:14; Law. 4:21; 6:11; 16:27; Qøl. 19:3; Yu. 19:41 ■ **13:12 «Xunga Əysamu Əz qeni bilæn hælknï paklap Hudaoqa atax üqün, xæhær dærwazisining sirtida azab qekip ældi»** — demisækmu, Əysa Mæsih ølidoqan jay (Golgota) Yerusalemning sepilining sirtida idi. Mæsihning bu «sirtka qikirilip øltürülüxi» keyinki ægæxkænlærgæ simwol bolqan bolup, Hudaning hælki Mæsihning hæmrahlikidin bæhrimæn boluxi üqün «xæhærning sirtida», yæni øz yurti tæripidin qætkæ kækilixioqa tæyyar turuxi kerækkilini kersitidu. Mæsihkæ ægæxkæn Yæhudiy hælq üqün tehimu xundak idi. 13-ayættiki izahatlarni kærüing. ■ **13:12** Yuh. 19:17,18.

hakarətkə ortaq bərdaxlıq berəyli. ■

¹⁴ Qünki yər yüzidə mənggü məwjut turidioğan xəhirimiz yok, bəlki kəlgüsidiki xəhərgə in-tilməktimiz. ■

¹⁵ Xunga, Məsih arkılıq Hudağa qurbanlıq süpitidə mədhiyilirimizni tohtawsız atayli, yəni öz ləwlimizning mewisi süpitidə Uning namini etirap kılayli. ■ ■

¹⁶ Əmdi həyr-sahawət kılixni wə baringlardin ortaq təksimləxni untumanglar. Qünki Huda bundaq qurbanlıqlardin hursən bolidu. ■

¹⁷ Yetəkırliringlarğa itaət kılip, ularğa boy-sununglar. Qünki ular öz hizmitidin Hudağa hesab beridioğanlar bolup, həmixə jeninglardin həwər elixka oyoqak turidu. Ularning bu ixi kayoqu-ələm bilən əməs (qünki undak bolsa

■ **13:13 «Xundak ikən, bizmu qarargahning sirtioğa qikip, Uning yenioğa berip...»** — «qarargahning sirtioğa qikix» Məsihkə əgəxkən Yəhüdiy həlkiyə nisbətən ibadəthanidiki qurbanlıqlardin, xundakla ularğa baqlıq əkidiliridin waz keqix bəkmü həkərətlik ix idi. Huddi Əysa Məsih Yerusalem xəhər dərwasisining sirtida mihlanoqanda həkərətke qarimioğanğa ohxax, hətni oquwatqan Yəhüdiy kitabhanlarmu kona əkidiliridin waz keqixkə wə uning tüpəylidin uqraydioğan həkərətke qarimay, Əysa Məsihkə yüzlinixi kerək idi. «... **Uning yenioğa berip, Uningoğa karitiloğan həkərətke ortaq bərdaxlıq berəyli»** — Əysa Məsihkə karitiloğan qarxilik həm həkərətlər bügüngə kədər Uningoğa wə Uningoğa təwə boloğanlarğa karitilip kəlməktə. Qarangoşuluq bəribir nuroğa qarxi turidu, xunga Hudaning həlki həman bir tərəptin bolmisa baxka bir tərəptin ziyankəxlikkə uqraydu. ■ **13:14** Fil. 3:20.

■ **13:15 «...öz ləwlimizning mewisi süpitidə Uning namini etirap kılayli»** — «uning nami» muxu yərdə Məsihning namini kərsitidu. ■ **13:15** Həox. 14:3. ■ **13:16** Fil. 4:18.

silərgə heq payda yətküzülməydu) bəlki huxal-huramlıq bilən elip berilsun. ■ ■

18 Biz üqün dua kılıp turunglar; qünki wi-jdanimizning pak ikənlikigə, hərbi xirlarda toqra yolda mengixni halaydioqanlikimizğa qayil kılınduq.

19 Yeninglarğa patraq kaytip berixim üqün, dua kılıxınglarni alahidə ötünimən. ■

Dua

20 Əmdi mənggölük əhdining keni bilən koy padisining katta padiqisi boləqan Rəbbimiz Əysani ölumdin tirildürgüqi, hatirjəmlikning Igisi boləqan Huda ■ ■

21 Əysa Məsih arkilik silərgə Əzini hursən kılıdioqan xirlarni kıldurup, siləni hərbi yaxxi əməldə takamullaxururup iradisining ijqailiri

■ **13:17 «ularning bu xı qayəu-ələm bilən əməs ... bəlki huxal-huramlıq bilən elip berilsun»** — «ularning bu xı»: (1) yetəqilərnıng həwər elix hizmiti, yaki: (2) Hudağa hesab tapxurux, yaki: (3) bu ikkisini kərsitidu. Bizningə u hesab tapxuruxini kərsitidu. ■ **13:17** Əz. 3:18; 33:8; Fil. 2:29; 1Tes. 5:12; 1Tim. 5:17. ■ **13:19 «Yeninglarğa patraq kaytip berixim üqün, dua kılıxınglarni alahidə ötünimən»** — «mening kaytip berixim üqün» degənlik bəlkim muəllipning türmidin azad kılınıxini kərsitidu. ■ **13:20 «mənggölük əhdining keni bilən koy padisining katta padiqisi boləqan Rəbbimiz Əysani ölumdin tirildürgüqi»** — «mənggölül əhdə» toqruluk «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. «Hatirjəmlikning Igisi boləqan Huda» grek tilida: «hatirjəmlikning Hudasi» — demək, hatirjəmlik bərgüqi həm Əzi hərdaim hatirjəmliktə turəuqi Hudadır. ■ **13:20** Yəx. 40:11; Əz. 34:23; Yuh. 10:11; 1Pet. 5:4.

kılqay! Məsihkə əbədil'əbədgığə xan-xərəp
bolqay! Amin! ■ ■

Ahırkı söz

²² Silərdin ötünimənki, i qerindaxlirim,
bu nəsihət sözümğə eqir kərməy kulak
salqaysilər; silərgə muxunqilikla sözlərnı
yazdim, halas.

²³ Qerindiximiz Timotiyning zindandin qoyup
berilgənlikidin həwərdar bolqaysilər. Yeqında
yenimoğa kelip kalsa, mən silərnı yoxlap
barqənimda u mən bilən billə baridu.

²⁴ Barlıq yetəkqiliringlar wə barlıq mukəddəs
bəndilərgə salam eytkəysilər. İtaliyədin
kəlgənlər silərgə salam yollidi.

²⁵ Mehır-xəpkət həmminglarğa yar bolqay!
Amin!

■ 13:21 «(Huda) ... Əysa Məsih arqılık silərgə Əzini
hursən kildioğan ixlarnı kildurup, silərnı hər bir yaxşı
əməldə takamullaxururup iradisining ijqəqiliri kılqay!»

— «takamullaxturux»ning başqa tərcimisi: «ətraplıq təminləx».

■ 13:21 2Kor. 3:5; Fil. 2:13.

Mukeddes Kalam (yāngi yezik)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Pinyin script

Copyright © 2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-09-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 19 Dec 2025 from source files dated 12 Dec 2025

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5